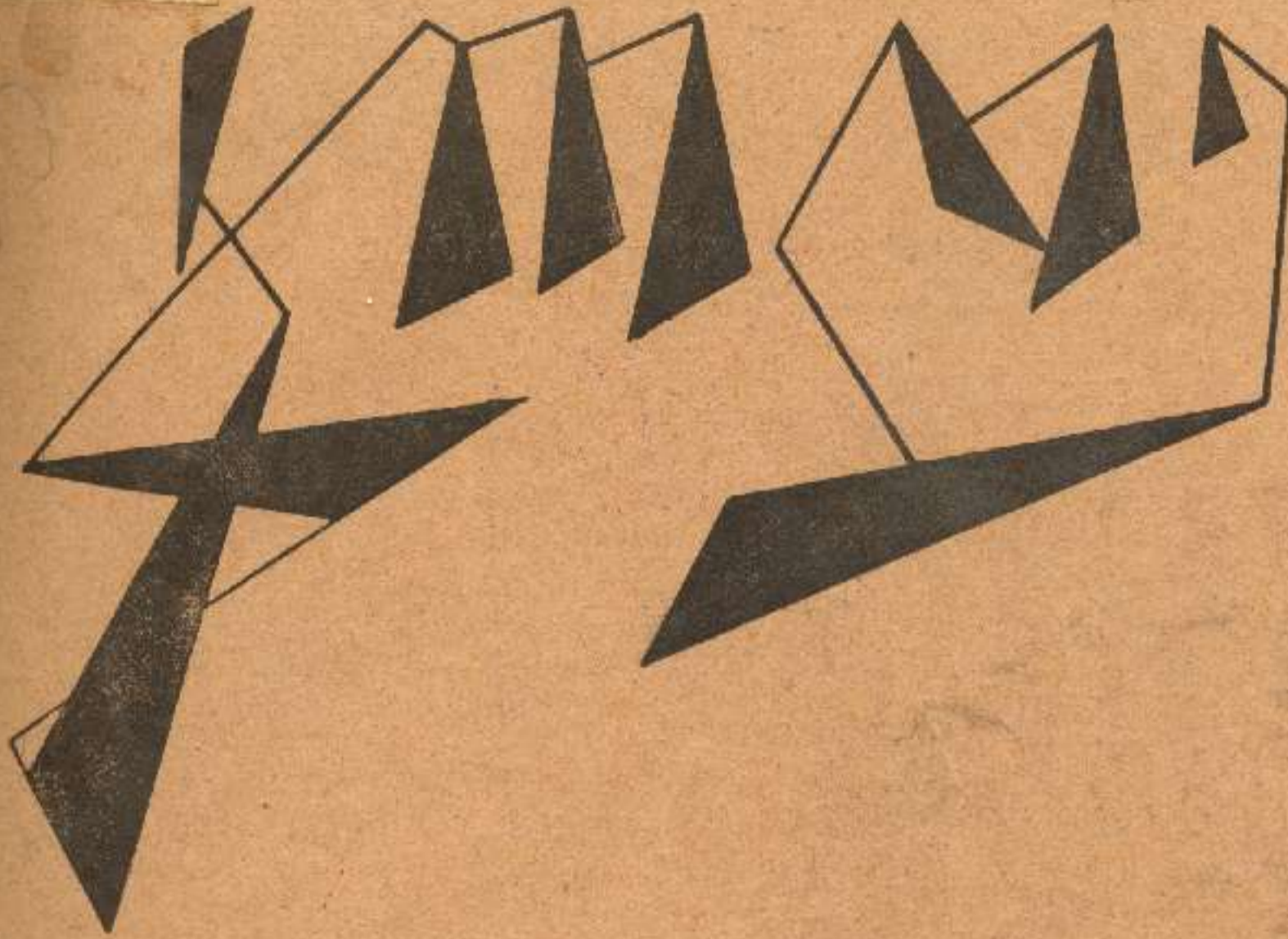

№3-67

ფორმულ-კვირეული ჟურნალი

№ 7

წელიწადი 880.60

თარიღი	_____
არსი	_____
კატეგორია	_____
წიგნის №	_____
სტოპი	№ 9788

ფასი 10 კაპ.

მიიღება ხელის მოწერა

ყოველ კვირეულ საზოგადო-მკონომიურ

და სალიბერალური ჟურნალ

„კლდე“-ზედ.

1913 წლის იანვრიდან ჟურნალი უფრო ფართო პროგრამით გამოიცემა, ჩაერთობა ილუსტრაციები, კარიკატურები და სხ. მოწვეულ არიან ახალი თანამშრომელნი, როგორც ადგილობრივი, ისე რუსეთსა და საზღვარ გარედან.

ფ ა ს ი:

1 წლ. 6 თვ. 3 თვ.	1 თვ.	ცალკე №
5 მან. 23.75 13.50	50 კ.	10
4 მან. 2.50 კ.	1 მ. 40 კ.	10

ხოფლის მასწავლებელთ, სამკითხველოებს, სტუდენტებს და კოოპერატიულ დაწესებულებათ დაეთმობათ

საზღვარ გარედ ყველა ფასებს ემატებათ თვეში 3 შაური გადასახადი.

განცხადების ფასი:

კანტორასთან შეთანხმებით.

მიიღება ხელის მოწერა 1913 წლისათვის

ყოველ დღიურ გაზეთზე

წელიწადი
მეორე
1913

ი მ ე რ ე თ ი

წელიწადი
მეორე
1913

გაზეთის ფასი: ერთი წლით 7 მან., ნახევარი წლით 4 მან., ერთი თვით 4 აბაზი და ცალკე ნუმრის 1 შაური.

წლიურ ხელის მოწერალებს შეუძლიათ გაზეთის ფასი ამნაირად გადაიხადონ: ხელის მოწერის დროს სამი მანეთი, პირველ მაისს ორი მანეთი და პირველ ენკენისთვესაც ორი მანეთი.

მოსწავლეებს, სათვისტომოებს და სოფლის უფასო წიგნთსაცავ-სამკითხველოებს გაზეთი წლიურად ეთმობათ ოთხ მანეთად, ხოლო ნოქრებსა და სოფლის მასწავლებლებს — ხუთ მანეთად.

სამგლოვარო განცხადების თითო დაბეჭდვა ყველასათვის — სამ მანეთად.

გაზეთის დასაკვეთი ფასი და აგრეთვე სხვა ანგარიშებიც უსათუოდ ამ მისამართით უნდა გამოგზავნას: **Кутаисъ, редакция и контора газеты „ИМЕРЕТИ“, Антону Михайловичу Хеладзе.** სხვაანაირად გამოგზავნილ ფულსა და ანგარიშებს რედაქცია თავის დროზე ვერ შიიღებს.

10 თებერვალი 1913 წ.

ქართული
ზოგრაფია

ვისაც 1913 წლ. არ
გამოუწერია ჟურნალი
„კ ლ დ ე“, იანვრიდან
აღარ ეგზავნება.

ქოველ კვირული საზოგადო-ეკონომ.

მიური და სალიტერატურო ჟურნალი

რედაქცია ღიაა 10—3 საათ.

მისამართი: თბილისი, Габაевский пер. № 3 რედაქცია „კლდე“. დეპუტისა: თბილისი კლდე.

დღეს ქართველი საზოგადოება დღესასწაულებს ჩვენი
სტენის ქურუმის ვლადიმერ ალექსი-მესხიშვილის ოც-
და ათი წლის სასტენო მოღვაწეობას

ჟურნალი „კ ლ დ ე“ უერთდება საერთო ზეიმს და
ულოცავს თავის მკითხველებს ამ დღესასწაულს

ჟურ. კლდის კანტორისაგან

ს ა რ ჩ მ შ ი:

რედაქციაში იყიდება ჟურნალ კლდის და-
კაზმული კომპლექტები 1912 წლისა. ფასი ქა-
ლაქში. 1 მან. ქალაქ გარედ—1 მან. და 25 კ.

უველა ხელის მომწერთ ვთხოვთ დროით
შეგვატყობინონ ხოლმე, თუ რიგზედ არ მის-
დით ჟურნალი, რომ თავდარიგი დავიჭიროთ.

ვლ. მესხიშვილის გამოსვლა „სამშობლოში“. — ეკ.
გაბაშვილისა. მწვავე საკითხი. — დ. კახელია. ქ.
კულტ. მოუვარულთა საზოგადოება და სიტყვა. დ. კა-
ხრაძისა. სობინის საკრედიტო ამხანაგობა. დ. ვაჩნა-
ძესი. სოფლის საჭიროებანი. — ლ. დ — ესი. ნავთის
საქმე. — ალ. ნ — ძესი. ჭარმული. — რ. — გესი. „ხატა-
სოფლა“. — შ. რუსუბის გადმოსახლება ამიერ-კავკასიაში. —
მაგმაძესი. კორესპონდენცია.

ვლადიმერ მესხიშვილის გამოხატვა „სამშობლოში“

(ტკბილი მოგონება)

ქართული
ბიბლიოთეკა

ორ კვირაზედ ადრე მთელმა თბილისმა იცოდა, რომ 22 იანვ. 1882 წ. საზაფხულო თეატრში წარმოადგენდნენ „სამშობლოს“, დავით ერისთავიშვილის მიერ ფრანგულიდან გადმოკეთებულს პიესას და ყოველ წვრიმალს იმ წარმოდგენისას დიდ მნიშვნელობას აძლევდნენ; გასაოცარ და დაუჯერებელ ზღაპრებს სთხზავდნენ, როგორც პიესის შინაარსზედ, ისე იმის მდიდრულად და შეუდარებლად დადგმავზედ.

აი, ფარდაც აიხადა და მოლოდინი გადააჭარბა იმან, რაც ქართველებმა სცენაზე დავინახეთ: მდიდრული მოწყობილება, შესაფერი და მშვენივრად შეხამებული ტანთ საცმელი; მწყობრი და ილიუზიამდე მიღწეული სიმართლით შესრულება ყველასაგან თავისი ნაკისრი როლისა (რაც მანამდე თითქმის მიუწოდებელ ოცნებად იყო აღიარებული ჩვენ სცენაზედ) და ბოლოს თვით გვირგვინი დღევანდელი წარმოდგენისა, ლევან ხიმშიაშვილის როლში, ლაღო მესხიშვილი.

მიხეილ პეტროვიჩი ბებუთოვი, პიესის რეჟისორად მოწვეული ავტორისაგან, საიმედოების გმირად გადაიქცა; იმისი ყოველთვის აღელვებული და ნერვოზიული სირბილი საზაფხულო თეატრში, თეატრიდან გოლოვინის პროსპექტზედ საყვავილთაო ყურადღებას იპყრობდა, ყველანი ისე შეჰყურებდნენ იმას, როგორც თილისმით სავსე ჯაღოსანს, რომელიც ქართულ წარმოდგენას სასწაულთ მოქმედებად გადააქცევდა და სუყველანი გატაცებით იძენდნენ ბილეთს, რომ არ გამოჰკლებოდნენ ამ საოცნებო მოვლენას. „სამშობლო“ და მიხეილ პეტროვიჩი — სამშობლოს სულის ჩამდგმელი, მოწიწებით იხსენიებოდნენ ქალაქის ყოველ კუთხეში, ყოველ ოჯახში, ყოველ შეგნებულ ქართველის ბაასში. მხოლოდ არტისტებზედ, ამ პიესის ნაპდვილად გამაცოცხლებლებზედ, ხმას არავინ იღებდა, თითქო იმათი დაფასება ხალხისთვის იყო დატოვებული.

წინადაც მენახა მესხიშვილი სცენაზედ, გამეგონა იმისი მომჯადოებელი, გარმონიით სავსე ხმა, ხმა იშვიათი, თითქმის დაუჯერებელი და წარმოუდგენელი ჩემის სმენისათვის (მაშინ ყრუ არ ვიყავი), მაგრამ დღეს ლაღო სულ სხვა იყო! ის აღარ იყო აქტიორი, რომელიც სცდილობდა ხოლმე ზეპირად დასწავლილი როლი, ქართულ-რუსულის კილოთი გადაეცა ამხანაგისათვის, არა, — ის იყო მშვენიერი ვაჟკაცი, ქართულ ძველებულ ტანისამოსით გამოწყობილი, ქართულ ძვირფას იარაღით შესხმული მეომარი, რომელსაც სამშობლო უნდა დაეცვა მტრისაგან და რომელიც ამ დაცვის ასრულების ფიცს, მშვენიერის, უზაკველის, ყოველ გვარ აქცენტს აცილებულ ქართული ენით წარმოსთქვამდა.

აი, წარმოდგენის დღეც დადგა. საზაფხულო თეატრი პირამდეა გატენილი. ქართველი არისტოკრატია, მთელი ქართველი ინტელიგენცია, ჩინოვნიკობა და უდრო-უდროდ თეატრში მიმსვლელი, დღეს, გამოპრანჭული და აღელვებული, გაცილებით ადრე ზის თავის ალაგზედ. თეატრი სადღესასწაულოდ არის მორთული და განათებული. მუსიკარადაც სასიამოვნო მელიოდის უკრავს, მაგრამ იმას ყურს არავინ უგდებს, ყველა მოუთმენლად ელის ფარდის ახდას, ცმუკავს და ტოკავს.

დღესაც თვალწინ მიდგას ის სცენა, როდესაც ხიმშიაშვილი ზეციურის ხმით, რაინდულის გრაციით და შეუდარებელის გმირობით ეუბნება შაჰს სამსახურზედ უარს, როდესაც ის თავის ქალის თხოვნით უბრუნებს წართმეულ ხმალსა: „არა, ვერ მივიღებ... მე კარგად ვიცნობ ჩემს ხმალს, ის ამჯობინებს ჩემ გულში გადატრიალდეს, ვიდრე თავის მტერს ემსახუროს... მე და ჩემი ხმალი ქართველები ვართ, დიდებულო შაჰო!“ რა თავხედობა იყო, რა გამბედაობა ამ საქციელში! და რა გვარად იმოქმედა დროთა ბრუნვით დამუნჯებულ და ყოველგვარ საკუთარ აზრის უქონელ მაშინდელ ქართველობაზედ!

მე სცენის პირდაპირ ზემო იარუსის ლოჟაში ვიჯექი ჩემის მახლობლებით და მთლად ვართოდი აღელვებული; მახლობელნი დამცინოდნენ: „განა არ იცი, არ იცნობ ქართულ თეატრს, ქართველ არტისტებს? ამათგან გასაკვირველს რას უნდა მოელოდე?!“ და თითონ კი მოელოდნენ გასაკვირველს და ღელავდნენ...

მე მზად ვიყავ გადავმხტარიყავ ლოჟიდან და მუხლი მომეყარნა საოცნებო გმირის წინაშე, ასევე გრძნობდა უთუოდ მთელი საზოგადოება, რადგან ლევ. ხიმშიაშვილის სიტყვებს უზომო და შეუკავებელ ოვაციით მიეგება. რამდენიმე წამი ხიმშიაშვი-

ლი — მესხიშვილი თავჩაღუნული იდგა და მოწიწებით ელოდა ხალხის დამშვიდებას, რომ სალაპარაკო განეკრძო და კვლავ ყოველის თავისი ნაბიჯით, ყოველის თავისის გულიდგან ამოხეთქილის ნათქვამით და გულამდე ჩამწდომის ხავერდოვანის ხმით დეეპყრო, დემორჩილებინა მსმენელი.

მართალია, ბებუთოვს ჩინებულად გაეწვრთნა არტისტები, სრულის განათლებულის და ბევრის მნახველის კაცის გემოვნებით დაედგა პიესა, მაგრამ რა იქნებოდა ხელოსნობით შემზადებული ძღვენი, თუ რომ ბუნებით მოძღვნილი სიმდიდრე, ბუნებრივი მარგალიტი, ბუნებით შექმნილი ხელოვანი მესხიშვილი არ შეხვედროდა!

ხელოვანმა მესხიშვილმა თავისის ბუნებრივის ნიჭით აღჭურვილმა, — ასახელა რეჟისორი ბებუთოვი, ასახელა „სამშობლო“ და სამშობლოს გადმომკეთებელის სახელი უკვდავ ჰყო და ქართველი ხალხის გულში მკვიდრად დაბინავდა.

სამშობლოს პირველ წარმოდგენის მოგონების დროს, არ შემოძლიან არ აღენიშნო კადევ ერთი დიდი მომენტი, რომელიც იშვიათ წამად უნდა ჩაითვალოს ქართველთა ცხოვრებაში. ეს ის მომენტი იყო, როდესაც მესამე მოქმედებაში მეტების დარბაზში საბრძოლველად გამზადებულნი გპირები დროშაზედ ფიცს სდებენ სამშობლოსთვის თავის განწირვაზედ. საკვირველი იყო ეს წამი და სწორედ სასწაულთ მოქმედებად აღიბეჭდა მსმენელებზედ. მთელი საზოგადოება, პარტერის წინა რიგებიდან დაწყებული, გაღერის უკანასკნელ რიგამდე, ფეხზედ იდგა და სასოებით გამსჭვალული მზად იყო მუხლიც მოედრიკა ეროვნული დროშის წინ, რომ თეატრი გაქედდელი არ ყოფილიყო და მუხლის მოსადრეკი ალაგი ჰქონოდა.

ამისთანა წამები იშვიათია და მას არ ივიწყებს შთამომავლობა და მას მიმნიჭებელთ ათაყვანებს.

ექ. გაბაშვილისა.

მწვავე საკითხი

აშკარაა, რომ ქართველ ერს უკუღმართ პირობებში უხდება წინსვლა და ყოველ ნაბიჯის გადადგმაზედ ამ უკუღმართობას უნდა შეეჯახოს მისი სვებელი.

როცა ჩემი უკანასკნელი წერილი *) დავამთავრე

*) იხილე ჟურ. „კლდე“ №№ 4, 5.

იმის მტკიცებით, რომ განსაკუთრებულ სამედიო-რაციო კრედიტის მოწყობა აღმოსავლეთ საქართველოში ჯერ-ჯერობით ნაადრევად უნდა ჩაითვალოს, რადგანაც ხსენებული კრედიტი ძვირია და უკანასკნელი ნაბიჯია საერთო სამეურნეო ცხოვრების მოწყობაში, საცა ბევრი სხვა ელემენტალური საჭიროებანი ქართლ-კახეთისა დაკმაყოფილებული არ არის კრედიტით, ჩვენმა რედაქციამ მიიღო ცნობა, რომ ადგილობრივ მთავრობის წყლის გამგებლობას განზრახული აქვს, ამ მოკლე ხანში კანონის ძალით სრულიად აუკრძალოს ქართლ-კახეთის მცხოვრებ ხალხს მტკვრისა, არაგვისა, ქსნისა, იორისა, ალაზნისა და სხვა მდინარე წყლების სარწყავად ხმარება. ეს წყალი მთავრობას სდომებია აღმოსავლეთ კავკასიის უდაბნოების (მულანი მილი) 300,000 დესეტინის მოსარწყავად, სადაც იგი აპირობს რუსეთიდან გადმოსახლებულთა ახალშენების მოწყობას. ქართლ-კახეთის დიდძალ ურწყავ მინდვრებს ველარ ეღირსება თავის სამშობლო მდინარეების სარწყავი წყალი... და მომავალში რა მოელის ამ პირობებში მოქცეულ ქართლ-კახეთის მეურნეობას — ძნელად წარმოსადგენია! დღეს ყველაფერი შეწირულია აგრესიულ პოლიტიკისთვის, ქართველ ხალხის წინააღმდეგ... ქართულ წყლებსაც კი პოლიტიკური მიმართულება ეძლევა... მათ უნდა მორწყონ და ააყვავონ ანორმალურისა კოლონიზაციო მიზნები ადგილობრივ მთავრობისა კავკასიაში!

წარმოიდგინეთ ესლა რა მდგომარეობაში ვარდება დღევანდელი ის მწერალი, რომელიც სცდილობს ქართულ ეკონომიურ საკითხების გამოკვლევა-გაშუქებას... თუ გუშინ საბუთებით ხელში ერთს ამტკიცებდა — დღეს, სრულიად მოულოდნელ, შემზარავ და უკუღმართ გარეშე პოლიტიკოსების გამო — თავის კალმის წვერი უნდა შეაბრუნოს და სწორ გზებზედ სიარულის მაგივრად, ოღრო-ჩოღროში იაროს.

მაგრამ რა ვუყოთ? ასეთია ბედი ქართულ ეროვნულ ცხოვრების მიმდინარეობისა, რომელსაც ყოველთვის სწორ გზებზედ ხარიხები ელობება...

და ჩვენც ძალა უნებურად, დროებით მაინც, სანამ ძალა არ შეგვწვეს, უნდა სინამდვილეს ანგარიში გაუწიოთ და ამ ხარიხებს როგორმე მოუაროთ.

რასაკვირველია, ხსენებულ პირობებში, სამედიო-რაციო კრედიტის მოწყობა აღმოსავლეთ საქართველოშიაც ძალიან საჭირო და საჩქარო საქმეა. განსაკუთრებით კი იმ კრედიტის მოწყობა, რომე-

ლიც მინდვრების და მამულების მორწყვას და-
 ეხმარება. მეტადრე ამ ორი წლის განმავლობაში,
 —სანამ მთავრობის პროექტი საბოლოოდ დანტკიც-
 დება, და სანამ ყოველ ქართულ-კახეთის მემამუ-
 ლეს აქვს კანონიერი უფლება ამ წყლებით ისარ-
 გებლოს. ამ საქმეს, როგორც კრედიტის, ისე იუ-
 რიდიულ და პრაქტიკულ დახმარებით, უნდა გა-
 უძღვნენ ქართული სასოფლო-სამეურნეო საზოგა-
 დოება და საადგილ-მამულო კომისია ქართულ-კახე-
 თის თავად-აზნაურობისა, რომელთაც ხელთა აქვთ
 ცოდნა, ხალხი და შეძლება... სხვა სამელიორა-
 ციო საქიროებათა დაკმაყოფილება, როგორც წი-
 ნადაც ვამბობდი, აღმოსავლეთ საქართველოსთვის
 ჯერ არ არის ისე საქირო და ჩვენი ძალ-ღონე და
 შეძლება უნდა უფრო სხვა საქირო კრედიტის მო-
 წყობას შევადგინოთ. მე მოგახსენებთ ფართო სამე-
 ურნეო*) კრედიტის ორგანიზაციაზედ, გრძელ ვა-
 დიანი სესხით, და თუ მას მიუმატებთ საქირო
 სამელიორაციო კრედიტის მოწყობასაც (იმერეთში
 —მორწყვა და ქაობების დაშრობა, —იმერეთში—
 მორწყვა) ჩვენ გვექნება რაშინ ნათელი წარმოდგენა
 მომავალ, ძალიან სასარგებლო და მძლავრ დაწესე-
 ბულებისა — ე. ი. სამეურნეო-სამელიორაციო
 კრედიტისა.

„ეს კრედიტი, — როგორც სამართლიან-
 ნად სწერდა გაზ. „იმერეთში“ ბ. გრ. გველე-
 სიანი, სწორედ იმით არის კარგი, რომ ის მამუ-
 ლის სამეურნეო-სატეხნიკო გაუმჯობესებას ემსახუ-
 რება. დიდ ანომალიად უნდა ჩავთვალოთ, რომ
 მიწათ-მოქმედ ქვეყანაში მიწათ-მოქმედება და სა-
 ზოგადოთ სასოფლო მეურნეობა, ღვთის ანაბარად
 არის მიტოვებული. უბრალო, მარტივი ლოდიკა
 იმას გვეუბნება, რომ კრედიტი ჯერ იმას უნდა გა-
 უჩინოთ, რაც ქვეყანას ასაზრდოებს, რაც ამ ქვეყ-
 ნის მთავარი ძარღვია...“

მაგრამ მაინც ამ ძლიერ დაწესებულების და-
 არსებით სავსებით ვერ სწყდება ჩვენი ყოფნა არ
 ყოფნის მწვავე საკითხი, ქართველთა მიწის შესახებ.
 შეიძლება ამ კრედიტმა იგივე მიმართულება მიი-
 ლოს და მეურნეობას, დახმარების მაგივრად, ზიანიც
 მოუტანოს, როგორც მაგალითად ჩვენი საადგილ-

*) სხვათა შორის უმეტესი ნაწილი ჩვენი პრესისა
 „სასოფლო-სამეურნეო კრედიტს“ უწოდებს „სამელიორა-
 ციო კრედიტს“... მაგრამ ამნაირი შერევა ტერმინებისა
 სასურველი არ არის, რადგან, მათი მიმართულება მათთა-
 ლია საერთო მიზანს ემსახურება, მაგრამ შინაარსის მხრივ
 კი მათ შორის დიდი განსხვავებაა

მამულო ბანკების კრედიტმა მოგვიტანს, თუ სხვაფრი-
 ვაც არ შეეწყო ხელი სოფლის გამლიერებას.
 სამეურნეო კრედიტი გზის ჩვენებას თხოუ-
 ლობს, რომ მის ამლებს რაც უნდა შეეძლოს, იმეტი ნა-
 ყოფი მოუტანოს; ამისათვის კი საქიროა სასოფლო-
 სამეურნეო საზოგადოებათა მუდმივი და ავტო-
 რიტეტული ხელმძღვანელობა. უხელმძღვანელო
 სამეურნეო კრედიტს გზა ებნევა და მისი ნაყოფიც
 შესამჩნევად მცირდება, ან სრულებითაც ჰქრება.

შესაძლებელია კიდევ, რომ სანამ პეტრე მო-
 გვივა, პავლეს ტყავიც გააძრონ, ე. ი. თუ მივიღებთ
 მხედველობაში რა საუცხოვო ენერჯით ეტანება
 უცხო ხალხი ქართულ მიწა-წყალს, და რომ იგი მართ-
 ლაც ფეხქვეშ გვეცლება დღითი-დღე, — ჩვენი მოწყ-
 ობილი სამეურნეო კრედიტი დაგვიანებული გამო-
 დგეს ბევრ ქართულ რაიონებისათვის. ამისათვის კი
 საქიროა ქართულ მიწის მფლობელობას მფარველე-
 ბა აღმოუჩინოთ. ესენი იქნებიან საადგილ-მამულო
 კომიტეტები, რომელნიც ლეგალურად და კანონი-
 რად ამ მფარველობას იკისრებენ მიწის ყიდვა-და-
 ცვაში და მასთან ერთად ეცდებიან მოგვარებას და
 მოშორებას ათას დამაბრკოლებელ და ანორმალურ
 ფაქტორებისა დღევანდელ ჩვენი მიწის მფლობე-
 ლობისა. საბუთად, თუ ეს კომიტეტები რამდენად
 საქირო არის ჩვენთვის, მოვიყვან დამახასიათებელ
 ცნობას იმავე გაზ. „იმერეთში“ № 24 დაბეჭდილ
 საინტერესო წერილიდამ ბ. „ნ - ო.“-სი — „ბორჩა-
 ლო“. ცნობილია, რომ ეს მხარე როდესღაც ქარ-
 თველებით სავსე იყო... ეხლა იქ ქართველობა 5% -ს
 ძლივსღა შეადგენს... მაგრამ თავისუფალი ადგილე-
 ბი დასახლებისათვის საკმაოა... უმიწა-წყოდ დაჩა-
 გრულ რაქველობას ბევრჯელ სურდა გადასახლება
 ბორჩალოში; მაგრამ როგორც ამბობს ბ. ნ - ო.
 „რაქველებმა ბორჩალოში გადასახლება ვერ მოა-
 ხერხეს. ამის უმთავრესი მიზეზი უსახსრობა იყო.
 ვისაც გადასახლების სურვილი ჰქონდა რაქაში,
 ყველა ხელ მოკლე გლეხი იყო... გზის ფულსაც კი
 ვერ მოულობდნენ, რომ წამოსულიყვნენ ადგილე-
 ბის დასათვალიერებლათ. მათ დამხმარე არავინ
 აღმოუჩინდაო“...

ამ რიგად ქართულ მიწა-წყლის ყიდვა-დაცვის
 საქმეს და მასთან ერთად ეროვნულ ცხოვრების
 ეკონომიურ მხარის გამაგრებას დღეს დღეისობით
 უნდა ჩაუდგნენ სათავეში სასოფლო-სამეურნეო სა-
 ზოგადოებანი, საადგილ-მამულო კომიტეტები
 და სამეურნეო-სამელიორაციო კრედიტი მათ მი-
 ეშველებიან ჩვენი სახალხო კოოპერატიული და-
 წესებულებანიც და მათი კავშირები.

ყველა ეს დაწესებულებანი, მოწყობრად მოწყობილნი, შეასრულებენ იმ დიდებულ ეროვნულ მისიას მიწის დაცვას, გამაგრებას, აყვავებას, რომელიც დაუსახა დღეს წელში მოხრილ ქართველ ერს თანამედროვე ეპოქამ.

სადაც არა გვაქვს ივინი მოწყობილი—უნდა მოვაწყოთ, სადაც გვაქვს—გავაძლიეროთ.

მაგალითად, იმერეთში არც სამეურნეო საზოგადოება და არც საადგილ-მ ბულო კომიტეტი აქამდის არ არის მოწყობილი.

ქართლ-კახეთში, მართალია, ორივენი არსებობენ—მაგრამ ორივენივე მეტად სუსტები არიან.

არ ვიტყვი რომ უსახსრობისა გამო... უფრო იმიტომ, რომ იდეური მიმართულების უქონლობამ ხალხი ვერ შემოიკრიბა, მეტადრე მუშაობის სურვილით გამსჭვალული ამას უნდა მივაქციოთ ჩვენი უდიდესი ყურადღება... წინააღმდეგ შემთხვევაში, დიდი ეროვნული საქმეების მოწყობა, როგორც მაგალითად საერთო „სამეურნეო-სამელიორაციო ბანკის“ დაარსება, მეტათ გაგვიძნელებდა, ფულიც რომ გვეშოვნოს. ამისათვის კი საჭიროა ეხლა ჩვენმა მოღვაწეებმა იმდენი არ სწერონ და ილაპარაკონ—რამდენიც იმუშაონ, მით უფრო რომ ამ ლაპარაკით და წერით მოწინააღმდეგენი სარგებლობენ... სამუშაო კი ბევრია... გამოსაკვლეფია—რა შეძლების და ძალების პატრონები ვართ, საფუძვლიანი გამოარკვევა ამ დაწესებულებათა გამაგრების პირობებისა, პროექტების შედგენა, მომუშავე ხალხის შემოკრება და სხვა ამ გვარი... მაგალითად, ჩვენ სულ ვოცნებობთ მითიურ 8 მილიონის თანხაზედ, რომელიც ვითომდა რჩება ქართველ თავად-აზნაურობას ვალდებულ გლეხების „ნადელების“ გამოსყიდვაში. პატივცემულმა ნ. თავდგირიძემ კიდევ „გაანაწილა“ 4 მილიონი! 3 მილიონი შეაქვს „ეკლადათ“ თავის კომერციულ ბანკში, — 1 მილიონამდე კი ამ ბანკის აქციების შესაძენად!! მაგრამ, სამწუხაროდ ფაქტიურად ამერ-იმერის მთელი თავად-აზნაურობა ძლივს 3 მილიონს მიიღებს. და თავგანწირული მუშაობა დაგვიჩრდება, რომ აქედამ $\frac{1}{2}$ ან 1 მილიონი შევაგროვოთ... ოცნებას თავი უნდა დავანებოთ, და მიწაზედ დავეშვათ.

ჩვენ წინადადებას ვაძლევთ ყველა იმ ქართველ მოღვაწეებს, ვინც ეკონომიურ საკითხებით დაინტერესებულია, გამართონ რამდენიმე სერიოზული საერთო თათბირი ამ საკითხების გამოსარკვევად თბილისში ან ქუთაისში და შემდეგ დაუყოვნებლივ შეუდგნენ განხორციელებას.

დავით კახელი.

ქართულ კულტურის მოყვარულთა საზოგადოება

(ალექსანდრე ხახანაშვილის სახელისა)

პირველ თებერვალს ამა 1913 წლისა შესდგა პირველი საზოგადო კრება ახლად დაარსებული საზოგადოებისა, რომელსაც მიზნადა აქვს შეისწავლოს ქართული კულტურის ყველა მხარეები და მოუყაროს თავი ამ დიდი საქმისათვის ყველა მსურველს და მცოდნეს, მიუხედავად მისი პოლიტიკური შეხედულებისა.

ამ საზოგადოებას განსაკუთრებით კულტურული მიზნები აქვს დასახული, რაც პირველ კრებაზედვე გამოიჩინა იმ სიტყვებიდან, რომელნიც უძღვნეს ალ. ხახანაშვილს, როგორც საზოგადოების მისაბამ მაგალითს გ. ჟორდანიამ, ნ. ჩიგოგიძემ, დ. კასრაძემ და სხვათა.

საზოგადოება ნაკლებ დაესწრო ამ საჯარო სხდომას, მაგრამ საზოგადოების დამაარსებელთა გულ-წრფელობა და მოახრებულმა სიტყვებმა წრფელი სიხარული და წარმატების სურვილი გამოიწვიეს დამსწრეთა შორის.

ჩვენი ახალგაზრდა პოეტების ლექსებმა და ექსპრომპტებმაც მეტად სასიამოვნო შთაბეჭდილება მოახდინეს მაყურებლებზედ, ასე რომ ქუჩიშვილს გაამეორებინეს კიდევ მისი გრძობით სავსე ლექსი.

წაკითხული იყო აგრეთვე რამდენიმე ღებეშა სხვა და სხვა საზოგადოებისა და პირთაგან.

მაგრამ უკეთესად გაეცნობა მკითხველი ამ საზოგადოების პირველი კრების შინაარსს იმ სანიმუშო სიტყვიდან, რომელიც წაიკითხა ახალგაზრდა მწერალმა დ. კასრაძემ.

ალ. ს—ძე ხახანიშვილი.

ბატონებო!

როდესაც სამშობლ. ზღუდის ისედაც დამწუხრებულს სამრეკლოზე გაისმა საყოველთაო გლოვის ზარი, რომ ჩვენს მამულიშვილთა ისედაც მცირე რაზმს კიდევ ერთი თვალსაჩინო ბურჯი გამოეცალა ალ. ს. ხახანაშვილის სახითაო, მას ჩრდილოეთის სარტყელში გადახვეწილმა ჩვენმა მგოსანმა ი. ევლოშვილმა მეტად გრძობიერი გამოძახილით უპასუხა. მისი სევდიანი სიმი, უკედ, მის გულის კლავიშით ამონაკვნესი მელოდია ისეთი სადა და მარტივი ნო-

ტებით არის მოქსოვილი, რომ ჩემს თავს ნებას მივცემ ეს საუცხოოვო გამმა უცვლელად მოვიყვანო, მით უმეტეს, რომ მასში საოცარის სიცხოვლით გამოჭკრთის განსვენებული პროფესორის ფერმკრთალი ლანდი. აი ეს ნაღვლით შეფერადებული მელოდია:

ა ჩ რ დ ი ლ ი

„არის აჩრდილი, ვით დრუბელი საღამ-საღამით ბინდში ამოდის, მწუხრს ამოსდევს, ბინდში მისცურავს, ხანა დიდანებს სევდიანათ, მაგრამ საამათ, ხან კი სიმწართათ აფალებიდან ცრემლებსა სწურავს. დაარება ქუჩა-ქუჩა ქადაქის ბაღში, აქ, იქ, სუუველგან მას შეჭხვდებით მოხეტიალეს, მარტოთ-მარტოა, ვით ნაღველი გულის წიაღში; ვერ დაინახავთ მის თვალებში სიცხლს და ალერსს. მხოლოდ, თუ სადმე შეჭხვდა ნაზი, მჭკნარი უვაჟილი, გადაგდებული, გათუღილი, ფურცელ ნასრესა, მაშინ მოისმის მისი მწარე ამოძახილი, მაშინ მოისმის მისი მწარე ამონაკუნესი! რა სიუვარულით, რა სიამით ავლებს უვაჟილს ხელს, ვინ იცის, იქნებ იმ დროს ჭბუდავს ვისიმე თვალებს, რა სიუვარულით, რა ალერსით დასცქერის უვაჟილს, ვინ იცის იქნებ იგანებს მას ტურფად გადაშლილს!

„ეჭ, გიცნობ, ძმაო, გიცნობ ძმაო, მწუხრის აჩრდილო, მახსოვს: ჭევაოდი, შეჭხარადი ერთ დროს გაზაფხულს, ეხლა რაღა ხარ? უღმობულად ჩამჭკნარ-გაძრცხნილო, მოგკლა ცხოვრებამ, მოსუდი მის მკერდს მოსწყუდი სიუვარულს ცრემლის და სისხლის ქარიშხალმა ამოვარდნილმა შენც თან წაგიღო, გადაგტოვრცხა, მიგთელ-მოგთელა, იუაჟ უვაჟილი, წმინდა აზრის წმინდა ღამშარი, და აჭა, ჩასტენი, მტარვალის ხელმა შენც ჩაგანკლა!“

ვინც კი იცნობდა განსვენებულს პროფესორს, უეჭველია, ამ ლექსის ნაღვლიან აკორდში ნათლად დაინახავდა ასეთსავე ნაღვლიანს და ფერმკრთალ სახეს განსვენებულისას. მართლაც, რა იყო ხახანაშვილის ცხოვრება, თუ არა განდევილობა, სულის სიობლე, რომ მიღეულ სანთელსავით ებნეუტნა, ვიდრე მისი სულის უკანასკნელს ღვენთს საკუთარ ცეცხლის სიცხოვლე არ შეიდნობდა! ეჭა, ვინ იცის, მის დანაღვლიანებულს სადგომ ოთახს გარშემორტყმული წიგნების ყაფაზებითურთ ამეტყველება რომ შესძლებოდა, ვინ იცის მეთქი, ვიმეორებ, რაოდენი რამ მოეთხრო განსვენებულის ცხოვრებიდან, რომემალც ერთს სიყარიბეში განვლო და საიდუმლოდ მიეფარა სივრცეთა უბეს!

მაგრამ ეს იყო მისი ცხოვრების მეორე ნახევარიო, შეტყვით თქვენ: არა, ბატონებო! მისი ცხოვრების პირველი ნახევარიც ამ მეორეს არაფრით არ ჩამორჩებოდა: იგივე სიობლე, მარტოა მისი სულის, აი რა ერქმის მთელს მის ცხოვრების მინაარსსა! მაგრამ რომ ეს მარტო ცარიელა სიტყვები არ გეგონოსთ, ჩემს თავს ნებას მივცემ და მოკლედ გარბენილს მის ცხოვრებაზე შეგაჩერებთ:

აწ განსვენებული მხცოვანი პროფესორი ალ. ს. ხახანაშვილი დაიბადა 1866 წელს, ქ. გორში. თავის ბავშვობა გაატარა ამ პატარა ქალაქში: პირველად აქ აიღვა ფები, აქვე დაიწყო ტიტინი, სული და გული აქ გაეფურჩქნა, რის გამოც ასეთ რიგად შეუყვარდა იგი და სიკვდილის ჟამსაც კი, ვიდრე ფრჩხილის ოდენა იმედის სხივიც არ ჩაუქრა გამობრუნების შესახებ, იგი ოცნებას აშლევინებდა ფრთებს, რომ ორიოდ წლის შემდეგ დაბრუნდებოდა სამშობლოში და თავის სავანესაც ამ პატარა ქალაქში დაიდებდა, რომ მყუდროდ განეგრძო თავისი მეცნიერული შრომა. მაგრამ ვაი, რომ ეს ოცნება მხოლოდ ყრმობის სარკით გამომკრთალ ოცნებად დარჩა და ისევე ჩაჰქრა, როგორც ალიფ-ლიფებული მისი ყარიბი სული.

პირველ-დაწყებითი სწავლა განსვენებულმა ალექსანდრე სოლომონისძემ, ანუ საშამ, როგორც ეძახდნენ ჩვეულებრივ, გორში მიიღო, სამოქალაქო სკოლაში. თუ რა შეადგენდა პატარა საშამს მისწრაფებას ამ დროს, ამას გვიმტკიცებს მისი ცხოვრების ერთი პატარა ეპიზოდი, რომელიც ეხლაც ბევრს ახსოვს გორში. ეს გახლავთ **წიგნების მოპარვა**: ცნობილია, რომ საშამ პატარაობიდანვე წიგნის შეძენის მანიით იყო შეპყრობილი. სადაც კი წიგნს მოახელებდა, იმდენს ეცდებოდა, როგორმე შეეძინა. და აი, ერთხელ მან თავის მასწავლებლის ოთახში შენიშნა წიგნთსაცავი ძვირფასად დაკაზმული სქელ-კანიანი წიგნებით. საშამ სულ იმის ნატვრაში იყო, ნეტავი ეს წიგნები როგორმე ხელში ჩამაგდებინაო. ეს აზრი მშობლებსაც გაუზიარა, მაგრამ მათ სიცილიადაც არა ჰყოფნიდათ, ოღონდ როდესაც ბავშვი გაჭირვეულდა, მამამ იმითი ანუ-გეშა, რომ შემდეგ გიყიდი, როცა პროფესორი გამოხვალ, აბა ეხლა რად გეჭირვებაო. აბა რას წარმოიდგენდნენ, თუ ამ ირონიას, ქართლული გალიციზმით რომ ვსთქვათ, სასმენელი ზარი ჩამოუვლიდა! ასე იყო თუ ისე, ბავშვი როგორც იყო, დააშოშმინეს. მაგრამ ნუ ბრძანებთ, ეს დამშვიდება მხოლოდ გარეგნული სახით ყოფილ იყო,

გულში კი თურმე ბავშვი სულ სხვა რამეს იძრახოდა: ერთს მშვენიერს დღეს, როცა მასწავლებელი გაიგულა, საშამ სარკმელის შუშები შეამტვირთა, გადაიპარა კაბინეტში, დაიხურა წიგნები და თავიანთსა გადმოიტანა. რომ ქურდობა არ გამოძვლავნებულყო, საშამ წიგნები ტახტის ქვეშ დამალა. რა თქმა უნდა, ქურდობის კვალს სულ ადვილად მიაგნებდნენ, რადგან შუშებისაგან ხელები დასისხლიანებოდა საშას. და მართლაც: ტირილით გამოუტყდა ყველაფერში, რასაც შესაფერი დატუქსვა მოჰყვა...

საშა უკვე მეორე კლასში იყო, როდესაც მშობლებმა გორის სამოქალაქო სასწავლებლიდან თბილისის პირველ გიმნაზიაში გადმოიყვანეს. აქ ბავშვი არა ჩვეულებრივს ნიქს იჩენს, განსაკუთრებით ძველი თუ ახალი ენების სწავლაში და ისტორია—სიტყვიერებაში. საშას ბეჯითობა უკიდურესობამდინ მიდიოდა. ერთთავად წიგნთან განუყრელად ნახავდით მას ეზოში ხის ქვეშ, ანუ ოთახში გულ-აღმა წამოწოლილს. მშობლები ტირილით და ჩივილით არ უსვენებდნენ: შვილო, შენი სწავლა რა ოხრად გვინდა, თუ შენს თავს დაიჭირიანებო. მაგრამ საშა რას გაუგონებდა: იგი უკვე თავის სამშობლო სტიქიაში ჰგრძნობდა თავს და არავის უურს არ ათხავებდა, მე უკედ ვიცი რა უნდა გავაკეთო და როგორაო.

საინტერესოა საშას ამ დროინდელი ცხოვრებაც. ჯერ კიდევ გიმნაზიის პირველ კლასში იყო, რომ ჩვენი წარსულით დაინტერესდა იგი. ერთი სიტყვით, მან თითქოს ინსტიქტიურად ჩაენერგა დაბედშავებულ სამშობლოს სიყვარული. იმ დროს გიმნაზიაში ეროვნულს დიფერენციაციას დიდი ადგილი არა ჰქონდა. ჩვენმა ახალგაზრდობამ ხომ ტრადიციულად გადმოცემული რომანტიული შემეცნება ქართველობისა, მამათა ცოდვებისა გამო, ერთიანად დაჰკარგა და თითქმის თავისდა შეუმჩნეველად დაადგა გადაგვარების გზას. საბედნიეროდ, გიმნაზიაში გამეფებულმა სქოლასტიურმა დისციპლინამ ცალმხრით, ხოლო მეორეთი—სკოლის კედლებში გარუსების პოლიტიკის შეტანამ ერთგვარი კისტი წაჰკრა ჩვენს ახალგაზრდობას, რომლის სიმწვავე ყველაზე ადრე საშამ შეიგნო. მან უფრო, ადრე ვიდრე მისმა თანამოკლასე ქართველ ამხანაგებმა, შეიგნო თავისი ვინაობა, შეიგნო ჩვენი დაქვეითების მიზეზი და ადრე, ძალიან ადრე დააწყებინა ფიქრი გადმოგვარების საშუალების გამოსანახვად. აი, სხვათა შორის, მისმა ამხანაგმა პალიკო ყიფიანმა თავის მოგონებათა შორის, როგორ დაახასიათა

იმ დროინდელი საშა: „ჩვენ პირველ კლასში ვიყავიო, როდესაც ახალ საგნად შემოიტანეს ფონეტიკა. რუსი მასწავლებელი მეტად დამთხვეული აღამიანი იყო, რომელსაც არავითარი ჰუმანიტარული შეთქმვა არა ჰქონდა სახელმძღვანელოდ, ყველას გვაფრთხილებდა სისასტიკით და თვითონაც არა გაეგებოდა რა, რას გვიხსნიდა და რას არაო. საინტერესო იყო მოწაფეთა გამოკითხვის წესრიგიც: გამუდმებული ზეზე იდგა, ყველას თვალეში შემოგვეყურებდა და მოულოდნელის იერიშით დაგვიყვირებდა: НУ КА, ПОВТОРИ! — გაიმეორებდი ხუთი მზად იყო, არა და ერთი ჩამოისმებოდა ეურნალში. შეწუხდა მთელი კლასი. ერთად-ერთი საშა იყო, რომელსაც შემთხვევა არ მიეცა ერთი მიეღო; ის ყველაზე ადრე მიხვდა საგნის ვითარებას და ყველასა გვშველიდა, რომ მასწავლებლის საკითხიდან გავნთავისუფლებულიყავით. მაგრამ ამითი არ გათავებულა საქმე: საშამ განიზრახა, რომ ის საგანი ქართველთა მონობოლიად გამხდარიყო. და აი, თავის ამხანაგებიდან გამოარჩევს მხოლოდ ქართველებს, თავისთან მოუწოდებს სახლში, აუხსნის ყოველ დღე და ერთი კვირის შემდეგ მართლაც ქართველების მეტი ხუთის ღირსი არავინ გამოდგა და მასწავლებელიც ახლა ქართველებით იქებდა თავსა. მაშინ მიხვდითო, დაასრულა თავის მოგონების ეს პატარა ეპიზოდი ბ-ნმა ყიფიანმა, რომ ჩვენ... თურმე ქართველები ვიყავითო!“

ასეთის სახით წარსდგა პატარა საშა თავის ამხანაგების წინაშე, ასეთი ბელადობა გაუწია და სამშობლოს სიყვარულზე აფიქრებინა თვითეულს მათგანს.

აქედან მოყოლებული, იგი შეუკავებლად მიდის წინ, კლასში ბადალი არავინა ჰყავს, და მალე გიმნაზიას ოქროს მედლით გაათავებს 1884 წელს, ესე-იგი მაშინ, როდესაც ის ჯერ კიდევ სრული 18 წლისა არ იყო. ახალგაზრდა სტუდენტს აღარ დაუყოვნებია და პირდაპირ დეზი მოსკოვისაკენ გაჰკრა. აქ იწყობა მისი პირველი ცდა სალიტერატურო ასპარეზზე გამოსასვლელად. სწერს სხ. და სხ. ეურნალ-გაზეთებში, სთარგმნის ფრანგულ-გერმანული ენებიდან და სულ მკვლე ხანში მიიპყრობს როგორც თვის პროფესორების ყურადღებას, ისე ჩვენი საზოგადოებისასაც; ასე რომ ჯერ კიდევ 1886 წელს, როდესაც საშა მეორე კურსზე იყო, ივერიაში ჩვენმა მხცოვანმა ისტორიკოსმა მოსე ჯანაშვილმა ხაზ-გასმით აღნიშნა, რომ ჩვენს სამწერლო ასპარეზზე ერთი თვალსაჩინო ვარსკვლავი

ამოშუქდა ალექსანდრე ხახანაშვილის სახით, რომელიც ბევრს ნათელს მოჰფენს ჩვენს წარსულის ბუნდოვანებასაო. მართლაც დაკვირვებულ ისტორიკოსის შორს განჭვრეტამ საუკეთესო აღმასრულებელი დაინახა ხახანაშვილში. 1888 წელს ოცდაორი წლის ჰაბუკი ათავებს უნივერსიტეტს და თვის საყვარელ პროფესორის ილია ოქრომჭედლიშვილის კათედრას იჭერს მოსკოვის აღმოსავლეთ ენათა ლაზარეის ინსტიტუტში. ეს კათედრა მხცოვანმა პროფესორმა სიცოცხლითვე დაუთმო თავის ღირსეულს მოწაფეს, რომელშიაც იგი ჰხედავდა შრომის მოყვარე ახალგაზრდას. მართლაც ახალგაზრდა პროფესორი ახლა აქაც ამართლებს თავის საყვარელ მასწავლებლის იმედებს. ჩვენს ახალგაზრდობას მოეწონება არა როგორც პროფესორი არამედ როგორც ამხანაგი.

საზოგადოთ მეტად უწყინარი ადამიანი გახლდათ განსვენებული ალ. სოლომონის ძე. კრავსავით მშვიდი, შრომის მოყვარე, ასჯერ და ათასჯერ ამჯობინებდა, რომ სხვას მისთვის ვნება მიეყენებინა, ვიდრე თავისმხრით ვისთვისმე რაიმე ეწყეინებინა მის იდეალის ერთადერთი მყუდრო ცხოვრება შეადგენდა. რა რიგი მარტივი, სადა და თავისებური წესრიგი ჰსუფევდა მის ოთახში! მას არ ჰქონდა ფუფუნებისადმი მისწრაფება, არცთუ ხმაურობა, სანახაობათა გაყოლება. თვით თეატრშიც კი იშვიათად დაიარებოდა, თუმცა სეზონის ბილეთი სამხატვრო თეატრიდან ყოველთვის ჰქონდა. სულ ორი ოთახი ჰქონდა დაქვრილი. ერთი მშვენივრად მორთული. მოდარბაზეთა მისაღებად, მეორე კიდევ სამუშაო კაბინეთი, რომლის მორთულობას ირგვლივ წიგნების ყაფაზები შეადგენდა, შუაში საწერი მაგი და თავის სკამითურთ და ერთიც ხავერდის სოფა, რომ დაღლილობის დროს დასასვენებლად წამოწოლილიყო ხოლმე. სადილობდა შინვე, თვეში 15 მანეთად. ერთი სიტყვით, მისი ცხოვრება მწირის ცხოვრებას შეადგენდა, ანუ ჩუმი ბერის ცხოვრებას, რომელიც თავისთვის სენაკში იკეტება და საღმრთო ექსტაზს მიცემული, ან ოცნებობს სულის ცხოვრებაზე, ან და წიგნებსა სთხზავს, სთარგმნის, სწავლულობს... განსვენებულს არ უყვარდა ზედმეტი ხარჯი, არა თუ თავის მხრით, არამედ სხვებსაც არ გააღებინებდა ხოლმე. ამ მხრით საინტერესოა მისი მოგზაურობა ჩვენს ნიყრუებულს დაბა-სოფლებში. მას, საზოგადოთ, უფლება ჰქონდა სოფლიდან მოეთხოვა, — თორმეტი ცხენოსანი ჰხლებოდა თან. მაგრამ მას არასოდეს ორის მეტი არ გაუყოლებია თანა, სოფელს ზედმეტი ხარჯი რად უნდა მივცეო. ხშირად მარტოც მიდიოდა, რის გამოც ერთხელ არაგვში კინალამ დაიხრჩო ფონის უკოდინარობისა გამო.

საინტერესოა მისი მუშაობის სისტემაც. საუნივერსიტეტო საქმეს მორჩებოდა თუ არა, პირდა-

პირ სამუშაო კაბინეთს ვიაშურებდა ხოლმე. მისი მუშაობა იქნობამდინ გრძელდებოდა, ვიდრე გაერის დრო არ მოახლოვდებოდა, ესე იგი, როდესაც სანათს თავისი მნიშვნელობა ეკარგებოდა! განთიადის სხივებსაც ჯერ ვერ ეძლეოდათ ელექტრონის სინათლისათვის. აი, მხოლოდ მაშინ მიჰლულავდა თვალს, მაშინ აგონდებოდა საწოლი. სწორედ ასეთი შრომის წყალობით უნდა აიხსნას, რომ განსვენებული აღრევე დასნეულდა, ფიზიკურად მთლად გატყდა, ღამით ძილი სანატრელი შეიქმნა მისთვის, მაგრამ ესეც არადა სჩნდა. მისი დიდი და დიდი დასვენება ბავშვობიდან გამოყოლილი ჩვეულება გახლდათ: გულაღმა დაწოლით წიგნების კითხვა! ამას ამერიკულ სისტემის დასვენებას უწოდებდა განსვენებული. წამოწვებოდა სოფაზე და სწრაფად მისდევდა ტომი-ტომსა. აი, ამ უსისტემო სისტემის წყალობით განსვენებულმა ალექსანდრე სოლომონისძემ შესძლო შეუძლებელის გაკეთება.

დ. კასრაძე.

(შემდეგი იქნება.)

სოპინოს საკრედიტო ამხანაგობა

(Вѣст. Мел. Кред.)

1 მარიაპოლისთვის 1907 წელს სოფ. სოპინო-ში, კიევის გუბერნიაში გლეხებმა გახსნეს საკრედიტო ამხანაგობა. სახელმწიფო ბანკმა მისცა დასაწყისში გრძელ ვადიან სესხად 2,000 მანეთი. ამ პატარა თანხით დაიწყო თავისი მოღვაწეობა სოპინის საკრედიტო ამხანაგობამ. ამორჩეულ გამგეობის წევრებმა და საბჭომ გადასწყვიტეს უსასყიდლოდ ემუშავნათ. პირველ დღიდანვე ამხანაგობამ სამაგა-

სახლა, რომელშიაც დაიწყო მოქმედება სოპინის ამხანაგობამ 1907 წ.

ლითოდ მოაწყო სესხის გაცემის ოპერაციები და მასთან ერთად განიზრახა დაუყონებლივ გაუწიოს დახმარება თავის წევრებს, სამეურნეო და სულიერ მოთხოვნილებათა დასაკმაყოფილებლად. ამ დახმარებას ამხანაგობამ დიდი ყურადღება მიაქცია და მართლაც საუცხოოდ აასრულა თავისი განზრახვა. მ წლის განმავლობაში:

ამხანაგობამ მოაწყო **სასოფლო სამეურნეო მანქანების საწყობი**, სადაც ჰყიდდნენ — სამეურნეო მანქანებს, პურის საუკეთესო თესლეულობას, პატვისა, რკინეულობასა, ცემენტსა, კირსა, კრამიტსა, აგურსა, და სხვა და სხვა სოფლის საამშენებლო მასალებსა.

სოხის სასოფლო-სამეურნეო მანქანების, პატვის და თესლეულობის საწყობი.

გაუწია წევრებს დახმარება **შუამავლობით მიწის ყიდვაში და იჯარით აღებაში**.

მოაწყო შუამავლობა წევრების პროდუქტების გასასაღებლად. ასაღებს წევრების პურს, რისთვისაც ააშენა ხორბლის შესანახი საწყობი, ჰყიდის წევრების მიერ მოტანილ საშაქრე ჭარხალს და სხვა.

ხორბლის შესანახი საწყობი.

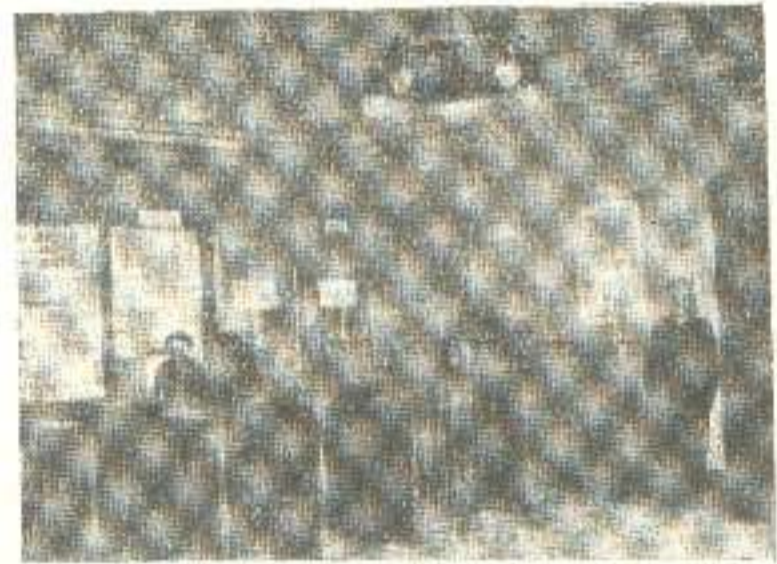
გრეთვე დააარსა წევრთათვის **საქსოვი სახელოსნო**, მოაწყო საჩვენებელი ბალები, ბოსტნები, სამაგალითო ფრინველთა მოშენება, და მეტეოროლოგიური სადგური.

მასთან ერთად წამთარში თავის წევრებს დრო-

გამოშვებით უმართავს **ლექციებს სამეურნეო და საკოოპერაციო საკითხებზედ, ბუნდოვან სურათებით**.

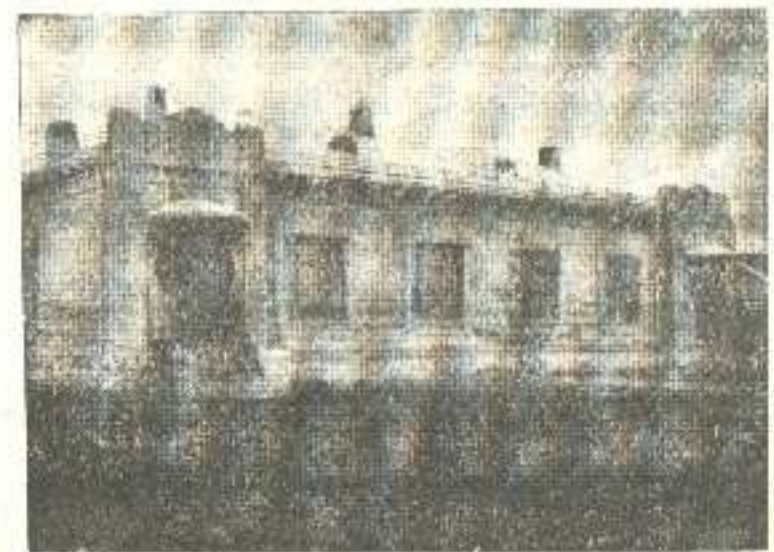
ამ სამაგალითო და გონივრულად მოწყობილ ამხანაგობის მუშაობამ დიდი სახელმწიფო სოპინის საგლეხო ბანკს და მრავალი ხალხიც მიიზიდა. 1907 წ. ითვლებოდა მარტო 147 წევრი — 1912 წ. ამხანაგობაში შედიოდა 1836 წევრი!

წევრების მიერ შესანახად შემოტანილი ფული 1912 წელს უდრიდა 149,258 მ. საკუთარი თანხები 3,400 მ., ⁰/₁₀₀ და მოგება 1912 წელს აღიოდა 12,941 მანეთამდის! და ამხანაგობის ბალანსი 281,602. სახელმწიფო ბანკმაც და მთავრობამაც კი დახმარება გაუწია სოპინის ბანკს და მისცა სესხად სხვა და სხვა დროს 38,600 მანეთი. მაგრამ ეს დახმარება აღმოუჩინეს ამხანაგობას მაშინ, როცა დაინახეს სამაგალითო მოღვაწეობა ამხანაგების შესვეურებისა. ამ რიგად, მოყვანილ ცნობებიდან ღ

ოთახი, სადა აწარმოებენ ეველას (აპურაციებს) საქმეებს სოხის ამხანაგობაში.

ციფირებიდან ნათლად გვეხატება თვალ წინ რა შეუძლიან გააკეთოს საკრედიტო ამხანაგობამ სოფლად და რა ნაყოფიც გამოიტანოს მ წლის მოღვაწეობის განმავლობაში. დღევანდელი სოპინის ბანკის წევრები — უკრაინელი გლეხები, ამბობენ, „სოპინის საქმემ ზურგი გაგვიმაგრათ, ჩვენ შე-

საკუთარი შენობა სოხის ამხანაგობისა, აშენებული 1911 წ.

ურნეობას მყვლეფავი ჩარჩები მოაშორა, ქონებრივად ხელი შეგვიწყო, ბნელ ცხოვრებაში სინათლის შუქი შემოიტანა და იმედები გაგვიღვიძა ახალ და კეთილ მომავლისაო“.

დ. ვაჩნაძე.

სოფლის საჭიროებანი

სხვა საკითხთა შორის ჩვენს მეურნეობაში, დიდი ადგილი უნდა დაეთმოს სამელიორაციო საკითხსაც. თბილისის გუბერნიაში მელიორაცია უმთავრესად უნდა გამოიხატოს **სარწყავ არხების გაყვანაში**, რომელნიც გარდაჰქმნიან ღარიბ, შემოუსაფლიან მიწებს — ძვირფას ადგილებად.

რამდენად მომწიფებულია ეს საკითხი ამიერკავკასიაში, საცა წყალი ცოტაა და ჰავაც მშრალი, სჩანს იმ ცვლილებიდან მულანის ველში, საცა დესეტინა მიწა წინად იძლეოდა იჯარით თითო აბაზად და დღეს კი, სარწყავი არხების გაყვანის შემდეგ, ქირავდება არა ნაკლებ 200—250 მანეთისა. სულ 6—7 წ. განმავლობაში, სარწყავად გადიქცა 10,000 დესეტინამდე მიწა.

ამ საქმის დიდმნიშვნელობის შეფენება თანდათან ფებს იკიდებს ჩვენს საზოგადოებაში და გლენობაშიაც.

ისტორიას თუ მივმართეთ, დავინახავთ, რომ ეს საქმე საქართველოში მეტად ფართოდ იყო დაყენებული. კვალი დიდი და პატარა სარწყავი არხებისა დღესაც ემჩნევა სხვა და სხვა კუთხეს. არავის ხეობაში, მაგ., საცა ეგრედ წოდებული მუხრანის არხია გაქიმული ათი ვერსის სიგრძეზე; შემდეგ, სოფ. ჟინვანიდან სოფელ წიწამურზედ თბილისამდის მოდიოდა ეგრედ წოდებული თამარის არხი. კახეთშიაც ბევრგან ემჩნევა კვალი სარწყავი არხისა, რომელიც გომბორის კალთებით გადადიოდა შირაქის მნიღვრებში; და სხვა მრავალი ამისთანა არხი, რუ და ნაკადი, დარჩენილი ჩვენი ქვეყნის ბევრს კუთხეში.

შემდეგ, რაკი ტყეები იჩეხებოდა, მდინარე წყალი კლებულობდა და ამასთან სარწყავი მიწის სივრცეც. დღეს, მცირეოდენი განონაკლისით, თბილისის გუბერნიის ველმინდორი უნდა ურწყავად ჩაითვალოს.

ჩვენი ჰავის ბუნებრივი სიმშრალე წინ აყენებს აუცილებლად ხელოვნურ სარწყავების გამართვას.

ეს აუცილებლობა, სხვათა შორის, მშვენივრად შეუკნიათ სოფ. მისაქციელის გლეხებს, რომელნიც სცდილობენ არხის გამოყვანას არავგიდან, 600 დესეტინის მოსარწყავად. მათ მოიწვევს შემოქმისათვის ინჟინერი პ. გ. მამრადე, რომელმაც შეადგინა შესაფერი პროექტი. ახლა საქმე გაფართოვდა: დასახელებულ გლეხკაცთ შეუერთდნენ გლეხები სოფ. ნაოზასი, ლამისა, აღდგომელასი და ადგილობრივი მემამულენი. დამატებითი პლანის შესამუშავებლად გაემგზავრნენ არავგზედ ინჟინერი მამრადე და ლ. ნ. დიასამიძე. სივრცე ახლის სარწყავი მიწებისა აღწევს ახლა 2,000 დესეტინას. აგრეთვე მოგვდის ახალ ახალი თხოვნები სხვადასხვა სოფლებიდან, რომ ისინიც შეუერთდებიან საზოგადოებას და მათი მიწებიც მოაქციონ სარწყავ არხების რაიონში.

გარდა მიწების რწყვისა, ამ არხებზედ აპირებენ 2—3 წისქვილის გამართვასაც.

განსაკუთრებულ თვისებას ამ საქმისას ის წარმოადგენს, რომ გლეხებს მშვენივრად შეუკნიათ მიზნის სიდიადე და თავის თავზედ იღებენ უმეტეს ნიწილს მიწის საქმეებისას, რის შედეგიც არის დიდი ეკონომია და საჭირო ფული შეადგენს მხოლოდ 20-30% იმ ფასისას, რაც ეღირება მთელი არხის გაყვანა.

საჭიროა ამასთან, რომ მემამულეებმაც გამოიღონ შესაფერი წვლილი და ამით ხელი შეუწყონ ფრიად მარგებელი საქმის წინ წაწევას.. მით უფრო რომ საადგილ-მამულო კომისიამ მიიღო რამხედველობაში დიდი მნიშვნელობა ამ საქმისა თანამედროვე პირობებში, უკვე გაიღო დამატებითი პლანისათვის 400 მანეთი.

მოსალოდნელია, რომ ამ გაზაფხულზევე დაიწყება მუშაობა და ახლო მომავალში ასრულდება ადგილობრივ მცხოვრებთა დიდი ხნის ნატვრა.

ადგილობრივ გამოკითხვით გამოირკვა, რომ მცხოვრებნი ვერ სარგებლობენ თბილისთან სიახლოვით მარტო იმიტომ, რომ უწყლოობისა გამო ვერ მოჰყავთ ვერც ბოსტნეული, ვერც ხეხილი. მათი სიტყვით, ყველა დარგული ხე და ნამყენი ხმება უწყლოობით და საშველი არა აქვთ რა. ეხლა თუ წყალი გავა, აპირებენ ბოსტნების და ბაღების გაჩენას, რაც დიდ შეღავათს მოუტანს მთელ რაიონს.

საერთოდ სასიამოვნო შთაბეჭდილებას ახდენს ის შეგნებული და მიზან შეწონილი მსჯელობა და მოქმედება, რომლითაც აქაური გლეხობა ეკიდება

თავის ეკონომიური მდგომარეობის გაუმჯობესების. *)

ლ. დ.

ნავთის საქმე

ასეთი სიძვირე ნავთისა (керосинъ), როგორც დღესაც საქმში, აქ არაფის ახსოვს. — „ძალა ჩვენს ხელშია, ჩვენა ვართ აქაური ბირჟის პატონ-პატრონები“ — თავხედათ გაიძახიან ბაქოელი მილიონების პატრონები, და მართლაც, მათ ხელშია აქაური ბირჟის ბედ-იღბა და ბირჟაზე კი დამყარებულია წვრილ მრეწველთა უოფნო არ უოფნა.

სიმდიდრისათვის განსაზღვრებული და გასუნაგებული ადამიანი რომ თავის ქერქში არ დადგება, ეს საანბანო ჭეშმარიტებაა. და არც ბაქოს კაპიტალისტები ეტკვიან თავიანთ ქერქში. იბრძვიან, იღწვიან, ათასხაირ კომერციულ ხრიკებს ხმარობენ, ათასხაირ კომბინაციებს მართავენ, რომ ახალი მილიონებით აავსონ ბანკები. და აი კიდევ ერთი კომერციული ხრიკი, რის წყალობითაც თუ ამ ექვსი თვის წინად საქმში ნავთი ღირდა 44 კაპ. ფუთი დღეს ღირს 88 ჰაპ.

ამას წინად აქ დაარსდა სინდიკატი, რომელსაც შეადგენს 4-5 ადგილობრივი კაპიტალისტი. უოკელივე ასეთი კომერციული ხრიკი საქმში ფარულად კეთდება, იგი დიდი საიდუმლოებით არის მოცული და სინდიკატის დაარსებაც არაფერ იცოდა. ამ 4-5-მა კაპიტალისტმა მთელი ბაქო რაიონებად დაიფიქს და რამდენიმე დღის განმავლობაში ხელში ჩაიგდეს უკვლა ნავთის სახდელი ქარხანა, ¹⁾ რომელსაც ცოტად თუ ბევრად მათი განძრახული საქმის კონკურენცია შეეძლო. ამ დროს ბირჟაზე ნავთი ღირდა 42-44 კაპ. ფუთი. სინდიკატის წარმომადგენლები კი ნავთის გამომხდელ მექარხნებს სამის წლით პირობის წერილებით შეეკვრნენ, რომ ამ ხანში რამდენიც უნდა გამოეხდათ ნავთი, არა ჰქონ-

*) მაზუთიდან იხდება ნავთი. ამაზედ შემდეგ გვექნება ლაპარაკი.—ა. ნ—ძე.

*) ამ საყურადღებო წერილს მით უფრო სიამოვნებით უთმობთ ადგილს, რომ, როგორც რედაქციამ მიიღო ცნობები, მთავრობა აპირებს მტკვრისა, არაგვის, ალაზნის ქსნის და სხვა მდინარე წყლების შეკვრას, რადგან მთელი ეს წყალი სჭირდება მულანის ველის მოსარწყავად, რისთვისაც უკვე გადაუდგია განსაკუთრებული თანხა. ეს გარდაწვეტილება საშინელს საფრთხეს უმზადებს ჩვენს ქვეყანას და დროით უნდა მივიღოთ რაიმე ზომები.

დეთ უფლება კერძოთ გაუიღვის, — უნდა ჩაებარებინათ მათთვის 45-46 კაპ. ფუთი, რისთვისაც წინდაწინ დაურიგდა მათ მილიონები. რადესაც ამხარად მოაწეს საქმე და აუარებული ნავთი ხელში ჩაიგდეს, მაშინ გამცხადდა სინდიკატის დაარსება, დაქვედრდეს ბირჟას და დაეპატრონნენ კიდევ მას. გაიგეს თუ არა ეს მოტყუებულია, მახში კაპიტლებმა ნავთის გამომხდელ მექარხნებმა, თავში ხელს იტემდნენ, მაგრამ გვიან და იუა; ივინი ხელ-ფეხ შეკრულნი ადმოხდნენ პირობის წერილებში მოხსენებულა აუარებული ჯარიმებით, თუ დაარღვევდნენ პირობის რომელიმე მუხლს.

როგორც კი დაეპატრონა სინდიკატი ბირჟას, მის ბიულეტენებში გაქრა ის ნაწილი, სადაც უოკელ დღე იწერებოდა ნავთის კოტიროვება.

და ან რა საკვირველია, რომ ასე მომხდარიყო: ბირჟის კომიტეტის შესვეურნი ამ კაპიტალისტების წარმომადგენლები არიან, რომელნიც შეადგენენ დღევანდელ სინდიკატს, ე. ი. რამშილდი, ნობელი, ლიანოზოვი და სხვა. რა თქმა უნდა უბირველეს საჭიროებას წარმოადგენდა მათთვის ბირჟის ბიულეტენის გადახალისება, გადაგვარება. ან რა საჭირო იყო ბირჟაზე ნავთის კოტიროვების ნაწილი, რისთვის უნდა ეჩხირებოდეს რუსეთში მცხოვრებელს, რომ მათ ქვეყანაში ამასული ნავთი საზღვარ გარე ღირს 42-44 კაპ. ფუთი და აქ, შინ-კი 88 კაპ.

ამხარად ბაქოს კაპიტალისტები შინაურს ცხრა ტყავს აძრობენ და გარეულს კი ფუფუნებაში ამოთვებენ; მაგრამ უბედურება ის არის, რომ ეს ცხრა ტყავი მართლ ღარიბს და მუშა კაცსა სძვრება, მდიდარი და ცოტა შეძლებული კი უვნებლად რჩება.

არსებობს სინდიკატები: ქვის სახშირზე, რკინაზე, სპიჩკაზე, საპონზე, შაქარზე და სხვა ათასხაირ საგნებზე, რომელზედაც ნაკლებად არ არის აწეული ფასები, მაგრამ ეს ასეთი საგნებია, რომელიც უკვლა კლასის ინტერესებს ეხება, იგი უკვლასათვის საჭიროა, მას უკვლა ეიდულობის განურჩევლად, ღარიბია თუ მდიდარი და სინდიკატებისგან დადებულ ჯარიმას იხდის ორივე მხარე-მდიდარიც და ღარიბიც, მხოლოდ ნავთის სინდიკატის ჯარიმას კი უფრო ღარიბი იხდის, რადგან დღევანდელ პირობებში არამც თუ მდიდარი, არამედ შეათანა კლასი, უბრალო ფაქარიც კი დიდი ხანია თავს ახებებს ნავთის და მიმართავს ელექტრონულ განათებას. მაგრამ ღარიბი კაცისათვის კი თავში საცემი ისევე ნავთია. კურ შესწავლება ელექტრონს და ისევე 10-15 კაპ. იმონის, რომ იუიღოს 1-2 გირვანქა ნავთი და ვინ იცის რამდენი კვანძა — ვაებით შექმნილი მანეთებისგან უნდა

შესდგეს ის შილაოსები, რამქანად აავსებენ ამ 4-ე კატის გაუმძღარ ჯიბებს.

ასე ავრცელებენ თავიანთ მანიპულაციებს რუსეთის მცხოვრებლებზედ ეს გაუმძღარი სვავები. და კიდევ კარგა თუ მარტო 100%-ა ხაზთის ფასის აწვეთ დაკმაყოფილდნენ. რომ დაუდგრობენ და ამით არა კმაყოფილდებიან, ეს ხათვად სხანს იქადან, რომ შილანდიკატე კაპიტალისტებმა ამ რამდენიმე დღის წინად ბირჟაზე თავიანთ ხაზთის სამრეწველას აუარებულა ახალი აქციები გამომუშვეს, ალბად რაღაც უსაშინელეს რამეს აზიარებენ, რომ საბრალად დარბის უფრო მაგრად მოჰკადან თავისი კლანტები და უფრო მოხერხებულა თბობასავით სწოვონ მათ წვეთ-წვეთა სისხლი.

შეიძლება თუ არა სინდიკატის აღვირ-წახსნილი თავხედობის აღგვმა, ამასუდ შეიძლება წერილში მოვიდოზარაკებთ.

ალ. ნ—ძე.

ს ო მ რ უ ლ ი

როგორც ვიცით, ირლანდია დასავლეთი კუნძულია ინგლისის „შეერთებული სამეფოსი“. ერთ დროს იგი ცალკე სახელმწიფოს შეადგენდა; მაგრამ ინგლისმა სხვა და სხვა დროს ნელა-ნელა შემოიერთა იგი, ცეცხლითა და მახვილით გაიარა მთელი ირლანდია, ბევრი პროვინცია ამოსწვა, ხალხი ამოჰლიტა და მისი მიწები ინგლისელ კოლონისტებს დაურიგა. ყველა ამის მიუხედავად, ირლანდიას თავისი პარლამენტი შერჩა და მხოლოდ 1801 წ. 1 იანვარს საბოლოოდ მოუსპეს ირლანდიას თავისუფლება, ეგრედ წოდებულ „უნიით“.

აი, აქედან იწყება დაუცხრომელი ბრძოლა ირლანდიელებისა თავისუფლებისათვის, რომელიც საბოლოოდ ჩამოყალიბდა გარკვეულ პროგრამაში, ეგრედ წოდებულ „ჰომრულში“, ანუ როგორც ეხლა მიღებულია საერთა შორისა ტერმინოლოგიით—ავტონომიაში.

თუ წინად, უმთავრესად მე-XVIII და იმის წინა საუკუნოებში ბრძოლა ინგლისსა და ირლანდიას შორის სწარმოებდა ეროვნულ და სარწმუნოებრივ საფუძველზე, მეცხრამეტე საუკუნეში უდიდესი ადგილი დაეთმო აგრარულს ბრძოლას, ეკონომიურს, რადგან ინგლისმა უტიფრად გამოაყალა ფეხქვეში-

დან ნიადაგი ადგილობრივ მცხოვრებთ, და თითქმის მთელი ტერიტორია გადასცა ინგლისელ კოლონისტებს და მათს ნათესავებს. სისტემატიურად მოიღობდა და ჰყრიდა ირლანდიელებს ადგილიდან, რაინუბუნებში ან სტყულებდა პატარა ფარგლებში ანუ ნებისა არ აძლევდნენ გამოსვლისას. ირლანდიელებს უკრძალავდნენ მიწის ყიდვას, რაიმე ხელობის შესწავლას და მხოლოდ ტვირთის მზიდავად, ან უბრალო მუშად თუ შეეძლოთ ყოფნა.

ამავე დროს შიდა ინგლისიდან ასახლებდნენ ირლანდიაში ინგლისელ მრეწველებს; სისასტიკით გამოჩენილ სალდათებს და აფიცრებს აძლევდნენ საუკეთესო მიწებს და ყოველგვარ შეღავათს, რომ უარესად დაეჩაგრათ მცხოვრებნი და თვითონ გაკეთებულნიყვნენ, რომ ძალიად ამოეთხვრათ ირლანდიელთა ეროვნება და აეთქვიფათ ინგლისელთა „კულტურაში“.

მაგრამ ეს სასტიკი ზომები ვერ აღწევდნენ საწადელს და ირლანდია დღითიდღე უფრო მედგრად თხოულობდა სამართალს და საკუთარს უფლებას. აგრარულ ნიადაგზედ გგაუთავებელი ბრძოლა იყო ლენდლორდების (დიდი მიწების პატრონების) და ირლანდიელთა შორის, რომელსაც მოსდევდა სისხლის ღვრა და ცეცხლით ამობუფვა მრავალი მემამულესი და მათი მოურავებისა. მთავრობა ველარ უწევდა მფარველობას თავის საყვარელ ინგლისელებს ირლანდიაში, რადგან მთელი ხალხი მათ წინააღმდეგი იყო და დათმობის გზას დაადგა.

ასეთი განცალკევებული და უსისტემო ბრძოლა XIX საუკუნის მეოცე წლებში გადაიქცა გარკვეულად გამოხატულ მოთხოვნილებად, რომლის გარშემო შეიკრიბა მთელი პარტია ო'კონნელის მეთაურობით. ეს პარტია ითხოვდა უნიის დარღვევას და ირლანდიის თვითმართველობის გამოცხადებას, ე. ი. პოლიტიკურს თავისუფლებას; თუმცა სარჩულად ამ მოთხოვნას ედვა სოციალური რეფორმა მიწის საჭიროებისა. ო'კონნელი დაატუსაღეს.

შემდეგში ინგლისმა ზოგიერთი შესამსუბუქებელი რეფორმა შეიტანა ირლანდიაში, მაგრამ მთელ ერს ამით ვერ დააკმაყოფილებდნენ და ხელახლა იწყობა ეროვნულ ძალითა შემოკრება ერთი მიზნის გარშემო, რამაც ნამეტანის ძალით იჩინა თავი 1845—6 წ. შიმშილობის შემდეგ, როცა „ახალგაზრდა ირლანდიაში“ კავშირი დიიჭირა საფრანგეთის „დროებით მთავრობასთან“ (1848 წ.).

ინგლისის პარლამენტმა სასტიკი ზომები მი-

ილო ახალი პარტიის წინააღმდეგ და საშინლად და-
ამარცხა და გასრისა მემამოხენი.

ეს დამარცხება იმითაც აიხსნება, რომ ინგლი-
სი მეტად გაამძვინა და შეაშინა „ახალი ირლანდი-
ის“ რესპუბლიკანობამ და საფრანგეთთან კავშირის
დაქერამ.

მაგრამ დამარცხებამ არ მოუსპო სურვილი თა-
ვისუფლებისა ირლანდიელთ, რაკი შევიწროებული
მდგომარეობა არაფრით იცვლებოდა; მიწა ისეთივე
ძვირი საშოვნელი იყო, როგორც წინ აღ და ირ-
ლანდია კი მხოლოდ მიწათ-მოქმედებაში პოულობს
საცხოვრებელ სახსარს.

ამ ნიადაგზე გაჩნდა ორი პარტია. პირველი
პოლიტიკური— „პარტია ჰომრულისა“, რომელიც
იბრძოდა ეროვნული ავტონომიისათვის და მეორე
აგრარული, ანუ სოციალური პარტია, თუ შეიძლე-
ბა ასე ვსთქვათ, „აგრარული ლიგა“, რომლის უმ-
თავრესი მიზანი იყო საადგილ-მამულო საკითხები
გადაწყვეტა, სახელდობრ: 1) ხანგრძლივი იჯარ
(fixity of tenury), რადგან იქამდე ირლანდიელს ნე-
ბა არა ჰქონდა გრძელი ვადით იჯარის აღება და
იმ ინგლისელსაც, რომელიც გაბედავდა მიცემას,
კანონი სჯიდა. 2) მიწის ყიდვის თავისუფლება
(free sale), რაკი ირლანდიელებს, როგორც ეხლა
ებრაელებს რუსეთში, უფლება არა ჰქონდათ მიწის
შეძენისა. თავის საკუთარი მიწის (რომელიც ინ-
გლისელებმა ძალით წაართვეს) შესყიდვის ნებაც
არა ჰქონდათ. 3) სამართლიანი რენტა (fair rent).
ეს უკანასკნელი მოთხოვნა იქიდგან წარმოსდგა,
რომ მდიდარი ლორდები, რომელთაც თვით ინგ-
ლისში დიდ ძალი მამული ჰქონდათ, ხელსაც არ
ანძრევდნენ ირლანდიის მამულების დასამუშავებლად.
ისინი იჯარით აძლევდნენ მთელს თავის მამულს
ვინმე ერთ კაცს (უეჭველად ინგლისელს), ეს კაცი
ანაწილებდა მიწას და აძლევდა რამდენიმე პირს,
რომელნიც თავის მხრივ კიდევ ჰყოფდნენ თავის
ნაწილებს და არიგებდნენ მესამე, მეოთხე და სხ. ამ-
რიგად მიწას ამუშავებდა მხოლოდ მეექვსე ან მე-
შვიდე პირი, მდგარი ამ კიბეზე და, რასაკვირველია,
6—7 ტყავი სძვრებოდა ყველა ამ ბატონთა დასა-
კმაყოფილებლად.

ეს ორი პარტია— „ჰომრულისა“ და „საად-
გილ-მამულო ლიგა“, რომელსაც სათავეში
ედგა მიხეილ დევიტი, 1877 წელს შეერთდნენ
ერთი მიზნისთვის და აქედან იწყება ჰომრულის სა-
ძირკველიანი სიმაგრე.

ჰომრულმა ორი უმთავრესი მუხლი შეიმუშავა

ინგლისისაგან მოსათხოვნად: 1) ლენდლორდობის
მოსპობა, (მსხვილი მიწად-მფლობელობისა) და 2)
ეროვნული ავტონომია. მაგრამ ეს მოთხოვნები
დაამყარა უმთავრესად პარლამენტის ბრძოლა-
ზედ. უნდა ვაკისხენოთ, რომ ირლანდიელთა ცალ-
კე პარლამენტის მოსპობის შემდეგ, ინგლისის პარ-
ლამენტში მათ დათმობილი ჰქონდათ 103 ადგილი.

იმ დროინდელი ბრძანებელი ინგლისისა—
გლადსტონი მიხვდა რომ ბრძოლით და „ინგლისიფი-
კაციით“ არამთუ არა მშვიდდება ირლანდია, პირი-
ქით იწვევდა გაუთავებელ შფოთს და აუარებელ
ხარჯს და პირდაპირ აღიარა ჰომრულის საჭიროება,
როცა მისმა აგრარულმა რეფორმებმაც ვერავინ და-
აკმაყოფილეს.

1886 წელს გლადსტონი დამარცხდა პარლამენ-
ტში, რადგან არისტოკრატიული ნაწილი ლიბერა-
ლებისა, კონსერვატორები და სხ. არ ვაჰყვნენ ჰომ-
რულის მომხრე ლიბერალებს და ირლანდიის წარ-
მომადგენელთ.

დროებით, 1892 წლამდე, გამარჯვებულნი იყე-
ნენ კონსერვატორები და უნიონისტები, სოლსბერის
წინამძღოლობით. მაგრამ 1892 წ. გაიმარჯვეს არ-
ჩვენებზედ ისევ ლიბერალებმა და გლადსტონმა ხელ-
ახლა წამოაყენა საკითხი ჰომრულისა.

იგი ასაბუთებდა ამ რეფორმას იმით, რომ ავ-
ტონომიური ირლანდია არასოდეს სეპარატისტულ
მისწრაფებათ არ იქონიებს, რაკი მისი ინტერესები
მჭირდოდ არიან დაკავშირებულნი ინგლისის ინტე-
რესებთან; მაშინ როდესაც ძალ-დატანება და სას-
ტიკი ზომები სთესავენ მარტო სიმძულვარეს და
სახელმწიფოს უჩენენ შინაურ მტრებს და ამით გა-
რეშე მტრებსაც აძლიერებენ. როგორც საუკეთე-
სო დამამტკიცებელი მაგალითი თავისი სიტყვებისა,
გლადსტონს მოჰყავდა კანადის ავტონომია, რომელ-
მაც დამამტკიცა გულითადი ერთობა თავის მეტრო-
პოლიასთან. ამ უმად, პარლამენტში უმრავლესობა
მიემხრო ჰომრულს, მაგრამ ლორდების პალატამ
უარჰყო იგი, მეფემ ვერ გაბედა ლორდების წინა-
აღმდეგ წასვლა და გლადსტონმა სრულებით დაა-
ნება თავი პოლიტიკურ მოქმედებას.

მესამედ ჰომრულის საკითხი აღიძრა პარლამენ-
ტში ეხლა 1912 წ. და უმრავლესობამ იგი მიიღო,
როგორც საუკეთესო საშუალება სახელმწიფოს გა-
მაგრებისა.

მართალია, ლორდთა პალატამ ეხლაც უარ-
ჰყო იგი, მაგრამ საზოგადო აზრი ეხლა მთლად
ჰომრულის მომხრეა, სახელმწიფოებრივმა გამოც-

დილებამ კანადაში, სამხრეთ აფრიკაში და ავსტრალიაში ნათლად დაუმტკიცა ინგლისს, რომ ავტონომიურ მართვა-გამგეობას არამთუ საფრთხე არა მოაქვს რა, პირიქით უფრო მჭიდროდ აკავშირებს ერთმანეთს სახელმწიფოს ნაწილებს და ჰქმნის საერთო სამშობლოს სიმძლავრეს.

ადვილი შესაძლებელია, ამ წელსვე ჰომრულმა არ მიიღოს კანონის სახე, რადგან ლორდებს შეუძლიანთ საბოლოოდ უარპყონ იგი, მაგრამ 1911 წლის კანონით (ქვედა პალატის „ვეტოს“ შესახებ) ინგლისის ერს ძალა ეძლევა გააბათილოს ლორდების სურვილი და მაშინ აუცილებელია, 1914 წელს ჰომრული კანონად იქცევა და ასი წლის ბრძოლა ირლანდიელთა სრულის გამარჯვებით დამთავრდება, თუ რაიმე ახალი დაბრკოლებანი არ გამოუჩნდა ამ სახელმწიფოებრივ და იმავე დროს სამართლიან გარდაწყვეტილებას. თუ როგორნი შეიძლება იყვნენ ეს დაბრკოლებანი, ამას შემდეგ წერილში განვიხილავთ, როცა უფრო დაწვრილებით შევეხებით ჰომრულის ისტორიას და გამოვჩახავთ მის მსგავსებას და სხადასხვაობას ჩვენს საკუთარ ისტორიაში.

რ. გ.

„ხ ა ტ ი ს ო ვ კ ა“

სადგურ ნავთლოლის გადაღმა იშლება ვეებერთელა ველი, რომელიც ქალაქის საკუთრებას შეადგენს. 1908 წ. თანახმად ნავთლოლის სადგურზე წვრილ მოსამსახურეთა თხოვნისა, ქ.-თვითმმართველობის განკარგულებით ერთი ნაწილი ამ მამულისა დაგეგმილი იყო საახალშენოდ. მთელ საახალშენოში, როგორც გეგმიდანა სჩანს, სულ 400 ნაჭერია იჯარით გასაცემი, თითო ნაჭერში 150—200 ოთხ. საფ. გარდა ამისა, სხვადასხვა დაწესებულებებისათვის და ქუჩებისათვის ადგილები უკვე გამოყოფილია. — იმ თავიდან, ამ საახალშენო ადგილის მოიჯარადრეებად უმთავრესად ხემორე მოყვანილი რკინის გზის მოსამსახურეები ჰყავდა მხედველობაში ქ.-თვითმმართველობას და ამიტომ თვით ახალშენისათვის, როგორც გეგმაზეა აღნიშნული, უწოდებიათ: „Жел.-дор. дорожный поселок“, მაგრამ მაშინ იმდენი მსურველებიც არ აღმოჩენილან და ბევრი ნაჭერი დარჩენილა გაუცემელი, ხოლო ამ ბოლო

ხანებში, როდესაც ამ საახალშენოს ერთ გვერდზე ქალაქის ახალი სასაკლაო მთავრდება, მეორეზე — კახეთის რკინის გზის სადგური აპრობს თავის წამოყოფას და მესამეზე კიდევ, რაც უმთავრესია, საუნივერსიტეტო ადგილი მდებარეობს, მსურველებიც მრავალი გამოჩნდა.

ჯერ-ჯერობით არავინ იცის, რასაკვირველია, რომელ ეროვნების რიცხვი იქმნება უმრავლესად ამ ახალშენში, მაგრამ ეს კი ცხადია, რომ ამ ახალშენში სომხების საგრძნობი რიცხვი დასახლდება, რაც იქიდანა სჩანს, რომ გრიგორიანების ეკლესიისათვის ცენტრალური ალაგიც კია გეგმით გამოყოფილი. მაგრამ ამასაც არ კმარობენ. ამას წინად „თბილისის ფურცელმა“ გვამცნო, რომ ამ ახალშენს უთუოდ „ხატისოვკა“ დაერქმევა, რადგანაც თხოვნებში მთხოვნელები ამ ახალშენს „ხატისოვკად“ იხსენიებენო. საქმე ის არის, რომ მთხოვნელებს საიდგანლაც აწოდებენ დაბეჭდილ თხოვნებს, რომელშიაც ეს ალაგი „ხატისოვკად“ არის წოდებული, ამიტომ შეუძლებელია ვიფიქროთ, რომ ეს მთხოვნელნი ამ სახელწოდებით ვითომდა იმიტომ იხსენიებდნენ ამ ახალშენს, რომ მომავალ მოიჯარადრეებს სურვილი ჰქონდეთ მაინცა და მაინც „ხატისოვკად“ მონათლონ გეგმით უკვე სახელწოდებული „Жел.-дор. поселок“, ასეა თუ ისე, მაინც სასურველია ჩვენებმაც მიაქციონ ყურადღება ამ მომავალ ახალშენს და სანამ ჯერ კიდევ სულ არ გაცემულა ნაჭრები, შეიძინონ იჯარით. საიჯარო გადასახადი 5—10—15 კ. საფ., ნაჭერის ადგილმდებარეობის მიხედვით. (სხვა საჭირო ცნობები მსურველთ შეუძლიანთ მიიღონ „კლდის“ რედაქციაში).

მ.

P. S. ხსენებულ ამბავს 5 წლის ისტორია აქვს. აი როგორ დაუხვდა მას 1908 წ. თურნალი „ჩვენი კვალი“ № 23.

„დასასრულ ერთა სსსამოცხნა ამბავი. ქალაქ თბილისის ხმოსანი ხატისოვი დაგვირგვინებულა, მარტნახებულა, კურთხეულა შეუვად ნაკთლულას. თუმცა ჯერჯერობით მას 400 ოჯახი ჰქავს ქვეშეუდრამად, მაგრამ ჩვენს დროში თუ ვასმე ეს ოთხსი მაინც შერჩა ერთგულ ემად, ესეც დიდი რამ არის. ხატისოვს კა. როგორც ვიცით, ბუდი სწუალობს; მთელს მის სსხელმწიფოს მასივე სსხეული დარქმევიან, რათა უოკულთვას თვალწინ ედგას ეს მისი ხატკია, მისი გვირგვინისხობა, მისა

ნაკურთხი კგურთხი. საიღამ მიახმავს ხატისოვმა ზორფირი, ამასაც მოგახსენებთ:

ქადაქ თბილისის გამგეობამ რკინის გზის მოსამსახურე 400 კაცს მისცა იჯარით დასასახლებელი მიწები ნავთღუდის ახლოს. მთავალ სოფელს, გადაუწვევით, „ხატისოვკა“ უწოდან.

დაახ, დღეს ჯვაროსანთა ომია „მონგოლია“ წინააღმდეგ, საერთო ამხედრება და აი, ხატისოვსაც უხელთნია დრო უშოვია გვირგვინი. ის ბოლოდან შემოსევა აბაღისს და იმედია როცა თავში ავა, თბილისსაც სახელი გამოეცვლება. დაახ, ბრწყინვალე მთავალი მთელის ჩვენს დედა ქადაქს!“

ზადება, ჯერ მიწის მზომელებისაგან, და შემდეგ კი 1901 წლიდან საგანგებოდ დაარსებულის მიწების მიმზომი რაზმისაგან.

„1905 წლიდან რუსების გადმოსახლების ორგანიზაციამ საგნად დაისახა თან-და-თან-გააძრავლოს რუსების რიცხვი ამიერ-კავკასიაში.

„ბოლო წლებში სისტემატიურად შეისწავლეს სახელმწიფო თავისუფალ მიწების რაოდენობა კავკასიაში და აღმოჩნდა, რომ დასამუშავებლად გამოსადეგი და აგრეთვე გამოუსადეგარი სახელმწიფო მიწები კავკასიაში არის სულ 3¹/₂ მილიონამდე დესეტინა. მათ შორის:

ა) აღმოსავლეთ ამიერ-კავკასიაში — 1¹/₂ მილიონი დესეტინა.

ბ) ჩერნომორის გუბერნიაში — 400,000 დესეტინა.

გ) ამიერ-კავკასიის ხუთს გუბერნიაში საბალახოები, რომლებიც ჯერ-ჯერობით ადგილობრივ მკვიდრ ეძლევათ ყოველ-წლივ საქონლის საბალახოთ, თუმცა ეს მიწები გამოდგება საქონლის კულტურულად მოშენებისთვისაც 735,000 დესეტინა.

დ) ტყეები მთებსა და ბარში, რომლებიც შეიძლება ზოგან გამოყენებულ იქნას სასოფლო მეურნეობისათვის — 762,000 დესეტინა.

ამ მიწებიდან ჯერ უნდა დაესახლებინათ მულანისა და მელის ველები, სპარსეთის საზღვარზე, და შემდეგ შავი ზღვის ნაპირი ნოვოროსისკიდან ოსმალეთის საზღვრამდე.

1911 წლის დამდეგამდე დასახლებულ იქნა კავკასიაში სულ 34,548 ნაჭერი მიწა, ხოლო თვით 1911 წელს კი გადმოსახლებულ იქნა 5754 სული მამაკაცი. სულ დღემდე გადმოსახლებულია 68,000-მდე სული, ორთავე სქესისა.

საერთოდ, ჯერ-ჯერობით დასახლებულნი შეადგენენ 290 სოფელს. მათ შორის განჯის, ბაქოს და დაღესტნის გუბერნიებში — 93 სოფელია, დასავლეთს ამიერ-კავკასიაში; შავი ზღვის პირად, ყუბანის და თერგის ოლქებში — 197 სოფელი.

ამა 1913 წლის განმავლობაში რუსების გადმოსახლებლად მიწების დამზადებას შეუდგებიან შავი ზღვის პირად და მულანლოს ველში.

სტატისტიკურად გამოკვლეული უკვე არის მელის, გეანის, შირაქის (ნუხის) და შირვანის ველები.

ბოტანიკურად შესწავლილია ბათუმის ოლქი.

1912 წლის შემოდგომაზე გამოკვლევულთა

რუსების გადმოსახლება ამიერ-კავკასიაში

ამ სათაურით „მთავრობის მთამბის“ მე-265 №-ში 1912 წ. მოთავსებული არის ვრცელი შენიშვნა, რომლიდანაც აქ მოვიყვან უფრო საყურადღებო ცნობებს:

„კავკასიაში რუსების გადმოსახლების საქმეს ამნაირად უძღვება გადასახლების მთავარი გამგეობა: პირველ ყოვლისა, ბოტანიკურად და სტატისტიკურად იკვლევს იმ მიწებს, რომლებიც რუსების გადმოსახლებლად არის დანიშნული. მას შემდეგ ჰყოფს იმ მიწებს ნაჭრებად გადმოსახლებელ რუსების ოჯახებისათვის და გაჰყავს იქითკენ გზები, და ბოლოს ასახლებს ზედ რუსებს, აძლევს მათ ყოველგვარ სესხს, რაც ამ შემთხვევებისათვის განსაკუთრებული კანონით არის დადგენილი, ე. ი. სახლკარის ასაშენებელს, საერთო სასარგებლო საქმეების მოსაწყობს და გზის ხარჯის ასანაზღაურებელს.

„რუსების კავკასიაში გადმოსახლება დიდი ხანია დაწყებულია, ხოლო წარსული საუკუნის ბოლომდე უფრო შემთხვევითი ხასიათი ჰქონდა: წელიწადში, სულ ბევრი, რამდენიმე ოჯახობას ასახლებდა ხოლმე ადმინისტრაცია. მხოლოდ 1899 წლიდან კავკასიისთვისაც შემოიღეს ციმბირში მოქმედი 13 ივლისის 1888 წლის კანონი სოფლელების და მოქალაქეების გადასახლებისათვის დადგენილი და სწორედ ამ დროიდან იწყება რუსების ამიერ კავკასიაში გადმოსახლებლად მიწების დამ-

რაზმი გაემართა მდინარე ბზიფის მიდამოებში, სო-
ქის ოლქში, შავი ზღვის გუბერნიაში.

„გზების კეთებას წრეულს, როგორც წინა წლებ-
შიაც განაგრძობენ შ ა ვ ი ზ ღ ვ ი ს პ ი რ ა დ, სულ
უნდა გაიყვანონ ამ 1913 წ. 25,9 ვერსტი ახალი
გზა და შეაკეთონ 173,75 ვერსტი წინად გაკეთებუ-
ლი გზისა. გამოიკვლევენ გასაკეთებლად 136,6 ვერ-
გზას.

„საექიმო და სანიტარულ შემწეობის აღმოსა-
ჩენად გადმოსახლებულთა და გადმოსასახლებელთა-
თვის არსებობს წამლების მთავარი საწყობი თბილისში,
რომელსაცა აქვს სხვადასხვა ადგილას ოთხი დიდი
განყოფილება, რომელთაგან თითოეული წამლებს
აწვდის ოცდა ცხრა მცირე განყოფილებას სხვადა
სხვა ადგილას.

მაგამაძე.

სოფ. ძიძითი (კორკისთანდენცია).

ბატონო რედაქტორო, უმორჩილესად გთხოვთ
ეს ჩემი წერილი დაბეჭდოთ თქვენ პატივცემულ
ჟურნალ „კლდეში“.

სოფელი ძიძითი ოზურგეთის მაზრაშია. ამ სო-
ფელში რამდენი წელიწადია არსებობს ერთ კლასი-
ანი, იგივე ორ კომპლექტოვანი სასწავლებელი
200-მდე მოსწავლეთი. სკოლის მზრუნველის ბ. ს.
პატეიშვილის და მეზობლების თაოსნობით აღიძრა
თხოვნა სკოლის გაფართოებაზე, მის ორკლასიანად
ქცევაზე. სკოლის უფროსმა თხოვნა შეიწყნარა,
გამოგზანა მასწავლებლები; ბძანა შენობა ააგეთ და
დავამტკიცებთ ორ კლასიანათაო.

რამდენიმე საზოგადოება კიდევ შეიკრიბა,
ძმურად მოჰკიდეს ხელი საქმეს და შეუდგნენ შე-
ნობის აგებას, დაადგინეს „პრივატორი“, აირჩიეს
ვექილები და მიანდეს სკოლის აშენება, მაგრამ სა-
უბედუროდ ამ აღნიშნულ სკოლას გაუჩნდნენ
მტრები შინაური და გარეული და არა თუ აშენება
და გაკეთება, ძველი სკოლის დანგრევაც მოინდომეს.
შეიქნა ერთი აღიაქოთი. ადგილობრივი მამასახლი-
სი ვერას გახდა და მოწვეული იქმნა ბოქაული.
ბოქაულმა ხალხის დასამშვიდებლად ყოველივე ზო-
მა მიიღო. დაინიშნა კომისია მკოდნე პირებისაგან
სკოლის ადგილის შესამოწმებლად. სხვადასხვა სოფ-
ლიდან კომისიამ სკოლისათვის ძველი ადგილი
აარჩია და შეუდგნენ სკოლის აშენებას. საძირ-
კველი რომ ამოიყვანეს ერთ ადღზე, სკოლის

ხელის შემშლელებმა მიმართეს დასმენით მაზრი-
უფროსს, რომ სკოლას უბლანოთ აშენებნო. მაზრის
უფროსმა კეთილ ინება და გამოგზანა თავის
თანაშემწე წესიერების აღსადგენად კომისიებზე განა-
ხლდა. ქვედა სართული ამოიყვანეს, შექნა სკოლა
დაშალეს და შეუდგნენ ზედა სართულს.

კიდევ ასტყდნენ სკოლის მტრები, რომ სკო-
ლას უბლანოთ აშენებნო. შეიქმნა დასმენა ახლა
სკოლის მზრუნველთან მოიჯარადრე და ოსტატე-
ისა. მობრძანდა სკოლის უფროსი და ინჟინერიც.
სკოლის უფროსმა და ინჟინერმა შენობა მოიწონეს
და მუშაობის ნებაც მისცეს. ეს ამბავი აგერ მ წელი-
წადია რაც გრძელდება. ხელის შემშლელნი რომ
არა ყოფილიყვნენ, ერთ წელიწადში იქნებოდა მზად
შენობა. ეხლა თითქმის სახურავში არის მოყვანილი
და მასწავლებლები და მოსწავლეები აქე-იქით ნა-
ქირავებ სახლებში ეფარებიან, რაც იწვევს ზედმეტ
ხარჯს. საქიროა შენობის დაჩქარება. კარგი არის
რაიმე დახმარებას აღმოუჩენდნენ საზოგადოება და
ინტელეგენცია. საქიროა აგრეთვე ალაგმვა ხელის
შემშლელთა. და მადლობის ღირსია ბ. ს. პატეიშვი-
ლი, მოიჯარადრენი ოსტატები, რომელნიც შენობას
აჩქარებენ და ძლიერ ვრდგულად მუშაობენ. ვინც
ზედ მეთი ხარჯი მისცა სოფელს, ის სოფელმა
უკეთ იცის.

პ. გოგელია.

შეცდომების განწორება

წერილში: „იოანე მტბევარი“ წარსულ მე-6-ე
№-ში შეგვეპარა რამდენიმე თვალსაჩინო შეცდომა:
მინჩის მაგიერ, უნდა იკითხებოდეს **მინჩხი**. გვ 7
სტ. 2 (918)-ის მაგიერ უნდა იყვეს (+ 918); იქვე
სტ. 4 არის „მტბევარის სახელზე“. უნდა იყვეს
მტბევარის დროს. გვ. 8 სტ. 11 ქვევიდან არის
998—988. უნდა იყვეს **978—988**.

რედაქტორ-გამომცემელი
რ. გაბაშვილი.

მოითხოვით კოკვერატისული ზემა

ქართული
საზოგადოებრივი

„ს ი ს რ“

შერქვევითა ამხანაგობა „ლილო“ თავისი სამდელია და ჭიკიეხური რით მოიპოვებ კარგი ბზარი და ხსლა ზებრთოვეებს თავის საქმეებს, რითაც შეძლებს მიეცა მსურველთა მიაწოდოს საუკეთესო რძე ბინასედა, ცაღვე დაბეჭდილ ჭურჭელით.

რძის დაკვეთა შეიძლება შემდეგ ადგილებს: რედაქცია „კლდე“ Габаевский пер. № 3. და ქართულ სამეურნეო საზოგადოების მდივანთან: Баятиска 5.

Открыта подписка на 1913 годъ

на политическую, общественную и литературную ежедневную газету

ს ი ს რ ა კ ა ვ კ ა ვ ა ვ ს რ ა

Безпартійно-прогрессивный демократическій органъ, обслуживающій интересы Закавказскаго края, безъ различія націоналистеи.

(Восьмой годъ изданія)

ПОДПИСНАЯ ЦѢНА

Съ доставкой въ городъ Тифлисъ:

12 м. 5 руб., 11 м. 4 р. 70 к., 10 м. 4 р. 40 к., 9 м. 4 р. 10 к., 8 м. 3 р. 80 к., 7 м. 3 р. 40., 6 м. 3 р. 5 м. 2 р. 60 к., 4 м. 2 р. 20 в., 3 м. 1 р. 75 в., 2 м. 1 р. 35 к., 1 м. 75 в.

Съ пересылкой для иногороднихъ

7 р., 6 р. 50 в., 6 р., 5 р. 50 в., 5 р., 4 р. 50 в., 4 р., 3 р. 50 к., 2 р. 80 к., 2 р. 10 в. 1 р. 40 в., 75 в. За границу вдвое больше городской

Для годовыхъ подписчиковъ допускается РАЗСРОЧКА по 1 р. въ мѣсяць.

Подписка принимается только съ перваго числа каждаго мѣсяца и не далѣе, какъ до конца года, въ конторѣ редацїи на Дворцовой улицѣ, въ домѣ Грузинскаго Дворянства (входъ со двора грузинскаго театра.

Телефонъ № 917.

ПЛАТА ЗА ОБЪЯВЛЕНІЯ:

Для Закавказья на мѣсто, занимаемой строкой петита: впереди текста 15 коп., позади текста 10 коп., посреди текста 50 коп. Стороннее сообщеніе 15 коп. зрѣлица и увеселенія 20 коп.

За многократныя объявленія скидка.

Объявленія о спросѣ и предложеніи труда, объ отдачѣ квартиръ, наймѣ прислуги и т. д. на 4 стр.—25 в. каждое. Траурное объявленіе—4 руб.

Объявленіе внѣ предѣловъ Кавказа принимаются исключительно въ центральной конторѣ торговаго дома Л. Э. Метцль и К. въ Москвѣ, Мясницкая д. Сытова, въ отдѣленіяхъ въ гор. С.-Петербурѣ—большая Морская. № 11, въ Варшавѣ—Маршалковская, № 130, по 24 в. передъ текстомъ и 12 коп. послѣ текста.

მ ო ი თ ხ ო ვ ე თ ყ ვ ე ლ გ ა ნ

კოოპერატიული ღვინო

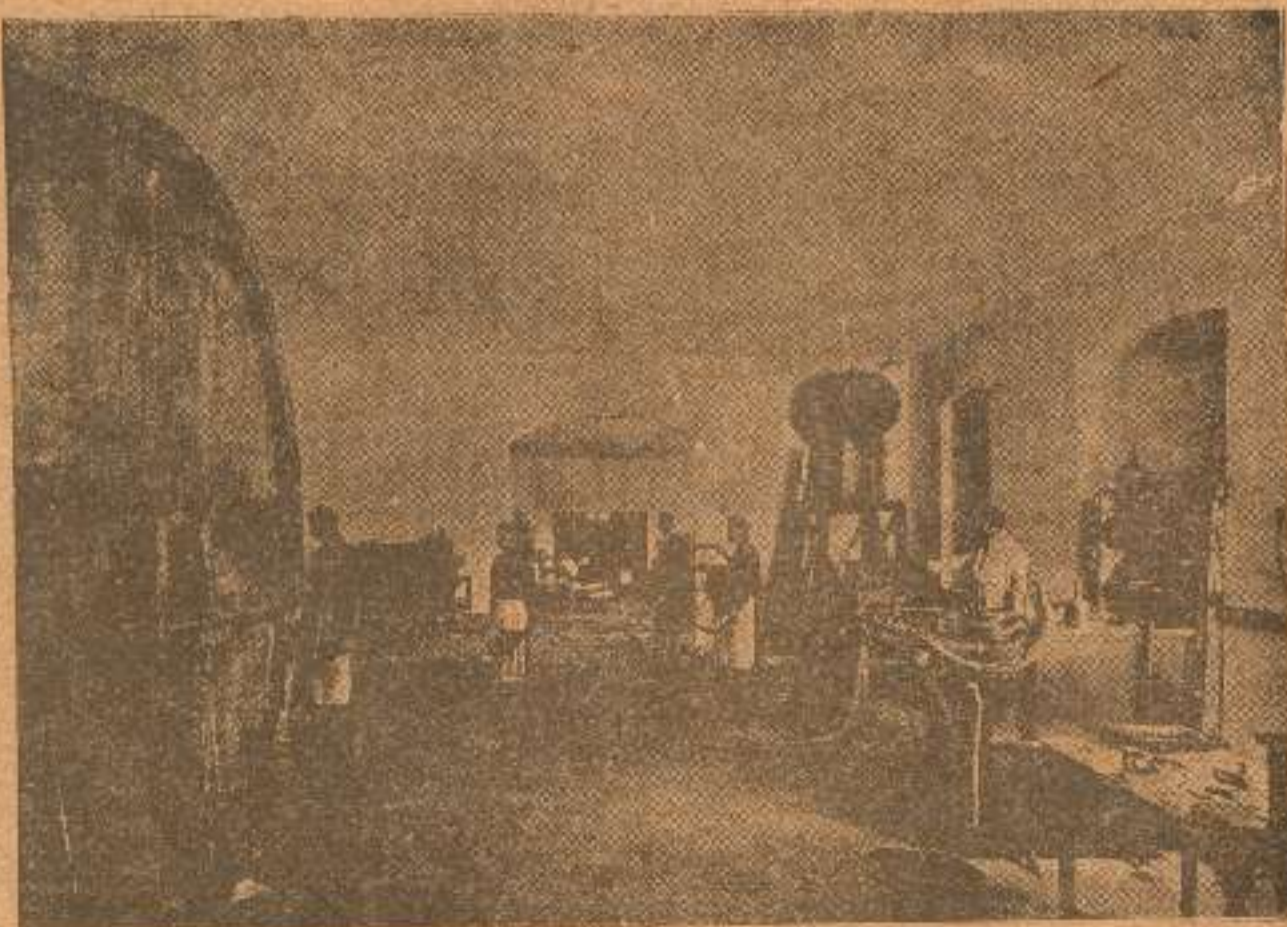
საზოგადოება „კახეთი“-სა

ეზო საზოგადოება „კახეთისა“: ღვინის მოტანა და გატანა

საზოგადოებას 15 წლის განმავლობაში გაუყიდა 1,000,000 ვედრო ღვინო 3,000,000 მან.

საზოგადოებას აქვს განყოფილებანი: ბაქოში, ასხაბადში, ტაშკენტში, ბათუმში, მოსკოვში, არმავირში, ალექსანდროპოლში, ეკატერინოდარში.

სარდაფი „კახეთისა“: ღვინის გადაღებ-გადმოღება

საზოგადოების ადრესი: თბილისი, გოგოლის ქუჩა, საზოგადოება „კახეთი“

მევენახეთა საზოგადოება „კახეთი“ დაარსებულია 1894 წელს. საზოგადოებაში არის 164 წევრი. „კახეთის“ საზოგადოების წევრებს აქვთ 866¹/₂ დესეტინა ვენახი, საიდანაც უზიდავენ საზოგადოებას ნამღვინ კახურ ღვინოს!

კალა ერთობაშია!

კახელებო! ჩაეწერეთ საზოგადოების წევრებად და ამით დაიხსენით თქვენი სარჩო-საბადებელი სირაჯ-ჩარჩების ცარცვისაგან და მასთან ერთად შეუწყეთ ხელი ღვინით და საქმეში მონაწილეობით. ყოველ კახელისთვის ფრიად სასარგებლო „საზოგადოების“ გაფართოვება— გაძლიერება, მისი წევრების გაძლიერების და გამდიდრების მომასწავებელია.

უკანასკნელ დროს საზოგადოების საქმიანი მოწახიზმებული და მკმინოდ დახვეწილია.

მოითხოვეთ საზოგადოების წესდება.